

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 14.

Måndagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Till kammaren hade inkommit följande två sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten i Riksdagens Andra Kammare herr fabrikör O. Olsson ännu är af sjukdom hindrad att deltaga i Riksdagens förhandlingar intygar på heder och samvete.

Stockholm den 9 mars 1891.

K. Kjerner.

Med. D:r.

Att jag tillföljd af illamående är förhindrad att i dag bevista Andra Kammarens förhandlingar får jag härmed vördsammast anmäla.

Stockholm den 9 mars 1891.

J. A. Johansson,

från Bohuslän.

Att herr riksdagsledamoten J. A. Johansson från Bastholmen i går varit sängliggande sjuk och ännu i dag ej är så frisk att han kan bevista kammarens sammanträde, få vi härmed intyga.

Stockholm som ofvan.

Axel Edv. Petersson

från Hamra.

C. T. Lind

i Gerum.

§ 2.

Efter föredragning af herr *J. Nydals* i senaste sammanträdet aflemnade motioner n:is 174 och 175 hänvisades desamma till kammarens tillfälliga utskott n:o 3.

Andra Kammarens Prot. 1891. N:o 14.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången konstitutionsutskottets memorial n:o 2, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af det från 1890 års riksdag hvilande förslag om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Herr Ljungman erhöll ordet och yttrade: Jag skall anhålla, att detta ärende måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för nästa onsdag.

Vidare anförde:

Herr Bexell:

Herr Sven Nilsson: Som kammaren nog torde finna, är det förslag, som herr Ljungman väckt, då han föreslagit, att detta ärende skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för nästa onsdag, alldeles öfverensstämmande med herr Bexells yrkande, att frågan så fort som möjligt måtte företagas till afgörande, och det förvånar mig derför, att herr Bexell framkommit med sitt yrkande.

Herr Bexell:

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, beslöt kammaren, med bifall till den af herr Ljungman gjorda hemställan, att konstitutionsutskottets ifrågavarande memorial skulle å föredragningslistan för kammarens sammanträde nästa onsdag den 11 dennes uppföras främst bland de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 4.

Härefter föredrogs men blefvo å nyo bordlagda:
statsutskottets utlåtande n:o 10; och
lagutskottets utlåtanden n:is 16 och 17.

§ 5.

Till fortsatt behandling företogs bevillningsutskottets betänkande n:o 1, angående vissa delar af tullbevillningen.

I ordningen förekom först

Punkten 10,

som lades till handlingarne.

Punkterna 11—13.

Biföllos.

Punkten 14.

I fråga om nu gällande tull å *malen spannmål, mjöl och gryn, alla slag* förelågo flera skilda yrkanden. Herr *Walldén m. fl.* hade föreslagit, att ifrågavarande tull måtte borttagas, herr *Biesért* att den måtte nedsättas till 2 kronor, herr *Walldén m. fl.*, alternativt och för så vidt deras förstberörda yrkande ej bifölles, äfvensom herr *N. Nilsson*, att den måtte bestämmas till 2 kronor 50 öre och herr *A. W. Nilson*, att den måtte sättas till 3 kronor 10 öre, allt för 100 kilogram. Derjemte hade herr *J. Johansson* uti en särskildt afgifven motion, under förutsättning att någon ändring i nu gällande spannmålstullar icke af Riksdagen vidtoges, föreslagit, att tullen å sammanmalet rågmjöl måtte bestämmas till 3 kronor 40 öre för 100 kilogram.

I anledning häraf hemstälde nu utskottet under förevarande punkt: att tullen å *spannmål, malen, mjöl och gryn, alla slag*, måtte nedsättas till 2 kronor 50 öre för 100 kilogram.

Häremot hade i en vid betänkanDET fogad reservation af herr friherre *Barnekow* samt herrar *Fock, Tham, Lithander, Reuterswärd, Stephens, Wallberg, Cavalli, af Burén* och grefve *Douglas* yrkat,

att tullen å *spannmål, malen, mjöl och gryn, alla slag*, måtte bibehållas med 4 kronor 30 öre för 100 kilogram.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Persson* i *Vadensjö*: Denna tull är af den beskaffenhet, att den icke endast är en jordbrukstull, utan äfven en industritull. Och om Riksdagen skall slå in på den banan att lemna industrien något skydd, så torde det vara nödvändigt att äfven lemna denna industri något skydd. Men den skillnad, som förefinnes mellan industritullarne i allmänhet och qvarntullen, synes mig allt för stor, och jag skulle därför vilja hemställa, då man nu ser att rågtullen icke kommer att af Riksdagen denna gång sänkas, att mjöltullen måtte sänkas till 3 kronor 50 öre för 100 kilogram. En del tycker väl, att skillnaden mellan denna tullsats och tullen å råg är allt för liten, andra åter att den är för stor. Men om man tager kännedom om qvarnegarnes uttalanden på ett sammanträde i Stockholm, då det var fråga om åsättandet af denna tull, så framgår deraf, att de voro belåtna med om prisskillnaden sattes till 90 öre per tunna. Jag anser då, att man ej på något sätt går qvarnegarnes intressen för nära, om de få 1 kronas skillnad mellan tullsatserna, eller samma skillnad, som bevillningsutskottet föreslagit, för den händelse sänkningen af rågtullen hade accepterats.

Det är här ett mycket stort fält för den ärade professorn från *Upsala*, som i lördags på ett så utmärkt och präktigt sätt försvarade de svenske arbetarne. Han talade då äfven om de mindre jordbru-

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.

Angående
tullen å mjöl
och grjyn
m. m.
(Forts.)

karne, torpare, statare och dylika. En statkarl eller mindre jordbrukare skördar emellertid endast 8 à 9 tunnor spanmål, och dessa behöfver han ovilkorligen till sitt hushåll. Då nu den ärade professorn talade om, huru stort gagn de hade af tullen, så vill jag säga, att om man predikar för dem från morgon till qväll om tullarnes nytta, så svara de, att någon nytta af tullarne hafva de icke märkt, men väl hafva de funnit, att de fått betala 1 krona mer för hvarje tunna spanmål, som de malt, än förut. Huru mycket man än försöker, kan man icke öfvertyga dessa personer om den nytta de skulle hafva af tullarne, ty de veta tydligt och klart, att de blifvit af med sina penningar.

Det är af dessa och många andra skäl, som jag tillåter mig att föreslå denna sänkning. Jag yrkar alltså, herr talman, att kammaren med afslag å så väl utskottets hemställan som reservationen måtte besluta, att denna tull måtte bestämmas till 3 kronor 50 öre för 100 kilogram.

Herr Herslow: Det möter naturligtvis mycket stora svårigheter att bestämma mjöltullen, då vi ännu icke hafva klart för oss, huru spanmålstullen kommer att ställa sig. Jag kan fatta, att den siste ärade talaren, efter tagen kännedom om de siffror, som lördagsvoterinngarne gifvit, anser, att någon nedsättning i spanmålstullarne icke är att förvänta, och därför utgående från bibehållandet af de spanmålstullar, som nu finnas, yrkat att åtminstone få en nedsättning i mjöltullen. Hans önskan i det afseendet delas af ganska många både inom kammaren och i landet. Men jag tror, att man för sina önsningar nödvändigtvis måste sätta den gräns, som billighet och rättvisa bjuda, och oaktadt jag väl icke kan misstänkas för protektionistiska tendenser, anser jag dock, att med en tull af 2 kronor 50 öre på spanmål den föreslagna tullsatsen af 3 kronor 50 öre är för låg. Beräkningarne kunna herrarne göra mycket lätt. Euligt i fackskrifter förekommande uppgifter lemnade hvete vid förmalning ett mjölutbyte af 73—78 procent vid välinrättade moderna qvarnar; i utomordentliga fall kan det uppgå ända till 82 procent. I Tyskland har man antagit medelsiffran till 75 procent. Råg lemnar ungefär 10 procent lägre utbyte, i finsiktadt mjöl. Fasthålla vi nu dessa, äfven af 1888 års bevillningsutskott antagna afkastningsberäkningar, ger alltså den förmalda rågen 65 procent siktmjöl och det förmalda hvetet 75 procent. För hvetet tror jag, att, om man tar hänsyn till qvarnar med fullt moderna verk, afkastningsprocenten kanske är något för låg — den torde vid våra allra finaste qvarnar kunna räknas 3 procent högre —; för rågen har jag deremot anledning anse den nämnda utbytesprocenten riktig. Jag har för den uppfattningen, som sagdt, stöd i uppgifter, som jag fått icke blott här i landet, der qvarnegarne ju kunna antagas vara partiska, utan äfven från andra länder. Är det nu förhållandet, att rågen vid förmalning blott ger 65 procent mjöl, så skall tullen sättas så, att när man tar in 100 kilogram råg och af dem får 65 kilogram förädlad vara, man på dessa 65 kilogram får tillbaka den tull, som man gifvit ut för de 100 kilogrammen råvara. Mjöltullen

bör derfor sättas så hög, att tullsatsen för 65 kilogram mjöl motsvarar den tullsats af 2 kronor 50 öre, som utgifvits för 100 kilogram spanmål. Verkställer man uträkningarne, så finner man att för att få 100 kilogram mjöl har man förmalt en quantitet råg, för hvilken i tull erlagts 3 kronor 85 öre. Om herrarne nu sätta tullen å mjöl till 3 kronor 50 öre, så hafva herrarne pålagt våra svenska qvarnar en skatt af 35 öre för hvarje tunna råg, som der förmales, och åsatt 35 öres premie per tunna för de utländska qvarnarne, alltså gjort det 35 öre bättre att taga in råg i malen än i omalen form. Detta är icke riktigt. Jag är motståndare till skyddspremier, men jag är heller alldeles icke för importpremier.

Hvad hvetet beträffar, skulle förhållandena gestalta sig bättre. Om detta vid malningen ger 75 procent i utbyte, så skall jag hafva en mjöltull af 3 kronor 33 öre för att få tillbaka den tull, som blifvit erlagd för råvaran, när den infördes. Der innebär en mjöltullsats af 3 kronor 50 öre en liten premie af 17 öre pr 100 kilogram. Men om man räknar, att det förmales lika mycket råg som hvete, så förlora qvarnegarne i medeltal 18 öre på hvarje tunna spanmål, som de importera för förmalning. Följden af en sådan tullsats blefve naturligtvis den, att qvarnegarne uteslutande komme att mala hvete, och att rågen intoges i malen form. All den råg, som importeras, komme att tagas in under form af mjöl. Herrarne finna, att spanmålsimporten för närvarande försiggår på motsatt sätt. Tullen är nemligen väl hög och deraf har följden blifvit, att det är den omalna rågen, som går in nu. Satte vi denna tull lägre, skulle förhållandet genast kastas om. Den omalna spanmålen skulle stanna ute, och motsvarande quantiteter malen spanmål föras in. Deri ser jag ingen ekonomisk fördel för landet.

Jag antager, att någon nedsättning i mjöltullen kan ega rum med bibehållande af den spanmålstull, som nu finnes, ty för närvarande torde qvarnegarnes premie nu gå till 97 öre för hvete och 45 öre för råg, eller i medeltal till 71 öre pr 100 kilogram. Deruti *kan* nedsättning göras. Men att gå så långt som herr Nils Persson i Vadensjö vill, tror jag icke är billigt.

För egen del får jag ännu icke och vill jag ännu icke uppgifva hvarje utsigt att i en gemensam votering om spanmålstullen möjligtvis något kan förändras. Jag hoppas — kanske mot rimligheten — något sådant, och då måste jag fasthålla vid en mjöltull, som står i riktigt afvägd proportion till den spanmålstull, som denna kammare antagit.

Jag får derfor i öfverensstämmelse med det beslut, kammaren fattade i fråga om spanmålstullen, hemställa, att kammaren måtte antaga den af utskottet föreslagna mjöltullen.

Herr *Olsson* i Sörnäs instämde häruti.

Herr *Jonsson* i Hof: Då jag under den långa öfverläggning, som egt rum rörande detta betänkande ansett lämpligast att förut med tystnad åhöra de skäl och motskäl, som i saken anförts, är det natur-

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

ligt, att detta berott derpå, att min ståndpunkt beträffande denna tullagstiftning är tillräckligt känd förut och att jag således icke här behöfver förlänga debatten om denna fråga, hvars utgång jag för öfrigt tror att hvar och en kan på förhand temligen bedöma. Då jag likväl nu vid denna punkt har begärt ordet, är det därför, att jag delvis ställer mig på samma ståndpunkt som den förste talaren; i andra delar åter kan jag icke följa honom. Jag delar hans åsigt i det fall, att äfven jag tror, att ingen nedsättning i spanmålstullarne nu kommer att ega rum, och denna uppfattning stödjer jag icke allenast på de röstsiffror, som vid kamrarnes öfverläggningar framgått, utan äfven på åtskilliga andra antaganden, som jag icke tror sakna grund för sig. Bevillningsutskottet sjelft har motiverat sin ståndpunkt dermed, att betydande rubbningar i tullsystemet äro skadliga för våra finanser och för vår ekonomi, så att äfven den del af utskottet, som i detta fall dikterat beslutet, ansett sig böra gå till väga med eu viss moderation och försigtighet. Men jag tror, att man kan utsträcka dessa åsigtter ännu något längre, trots det att man ställer sig på precis samma uppfattning, som den del af kammarens ledamöter, hvilken anser att det varit en välgerning, om dessa tullar aldrig blifvit pålagda. Jag ställer mig på den uppfattningen, därför att det nya tullsystem, som 1888 infördes, kom att tillämpas under ett skede, då handel och näringar likasom sjöfarten, efter att förut hafva befunnit sig i en ganska tryckt och ogynsam ställning, med ens tog ett betydligt uppsving i hela världen, hvarigenom man naturligtvis sökte påstå, att det var just dessa nya tullar, som mer eller mindre förorsakade denna förbättring i den allmänna ställningen, hvilken inträffade äfven hos oss. Om man nu därför skulle söka bryta sönder detta system i en olämplig tidpunkt, är min öfvertygelse den, att samma starka agitation skulle börja som förut, och motståndarne mot dessa tullar kunde icke med resultatet af en tillräcklig tids erfarenhet bevisa, att systemet icke varit välgörande för landet. Låter man åter dessa tullar stå kvar, till dess sådana konjunkturer inträffa, som tillräckligt kunna uppvisa, att detta system är riktigt magtlost beträffande det ekonomiska framåtskridandet i vårt land, och sänker man eller upphäfver dem först derefter, så tror jag och är viss om, att det beslut, som i en sådan position fattas, skall bli stabelt och varaktigt. Man skall icke då riskera att få börja en ny vals med dessa svåra och tidsödande tullstrider. Derför antager jag, såsom jag förut sagt, att många af kammarens ledamöter hafva den uppfattning, att de icke skola finna lämpligt att nu åstadkomma någon nedsättning i spanmålstullarne. Derför vill jag äfven följa den förste talaren deri, att jag anser det vara lämpligt att söka fixera mjöltullen, så att den står i harmoni med tullen på råvaran, d. v. s. spanmål. Men då han föreslog siffran till 3 kronor 50 öre, tror jag att han gick för långt. och jag grundar denna min uppfattning derpå, att han antog att, om man satte en tull af 1 krona 50 öre på råvaran och en tull af 2 kronor 50 öre på mjölet, den rätta proportionen vid en tull af 2 kronor 50 öre på råvaran skulle vara en tull af 2 kronor 50 öre på mjölet, medan skillnaden i båda fallen vore 1 krona. Men detta går icke i hop, emedan

man måste taga hänsyn till tullens lämpliga belopp vid reducering af spanmål i mjöl, och då är det säkert att vid en tull af 2 kronor 50 öre på råvaran 3 kronor 50 öres tull på mjölet är så låg, att införsel af rågsikt skulle med fördel kunna bedrifvas af utländske exportörer till skada för den inhemska qvarnindustrien. Och det är väl icke lämpligt att med öppna ögon göra en näring illa. Men lika säkert är det, att den nuvarande mjöltullen, 4 kronor 30 öre, är högre än hvad som fordras för att hålla qvarnindustrien skadeslös och derjemte bereda qvarnegarne något skydd för deras näring. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att 1888 års bevillningsutskott, som var sammansatt i en helt och hållet ensidig riktning, dock här framlade de beräkningar, som återfinnas i detta betänkande, och hvilka stödja sig på ett visst gifvet utbyte i mjöl af hvete och råg. Jag kommer då till det resultat, att det bereder olika skydd för qvarnegarne utaf 45 öre för råg och 97 öre för hvetemjöl, oberäknadt den affär qvarnegarne göra på kli och eftermjöl.

Jag minnes från föregående år, vid den tid jag hade nöjet att deltaga inom bevillningsutskottet i behandlingen af dessa mjöltullar och allt hvad som dermed hörer samman, att en qvarnegare, som kanske var tillkallad — hvarpå jag dock icke är rätt säker — men i alla fall att en qvarnegare, som infann sig, meddelade åtskilliga upplysningar för utskottet, hvars pluralitet kommit till ungefär samma resultat som jag beträffande förhållandet mellan tullsatsen å mjölet och å råvaran. Han framhöll strängt, att det icke var nog med det skydd, som här vid hastigt påseende visade sig tillfredsställande för qvarnegarne, utan att man äfven fick räkna med, att de tyska qvarnegarne hade exportpremier, som i någon mån skulle försämra de svenska qvarnegarnes ställning. Jag tror att han i viss mån hade rätt, att den tullpolitik, som tyskarne följt under sista åren, får tagas med i räkningen beträffande denna fråga. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att det skydd, som qvarnegarne hafva mot den utländska konkurrensen, i sjelfva verket icke blott ligger i den skilnad i tullsiffrorna för omalen spanmål och mjöl, som föreligger här, utan att det äfven ligger i åtskilligt annat, nemligen i den skilnad beträffande lastnings-, lossnings- och transportkostnader, som förefinnes emellan artiklarne spanmål och mjöl. Om en qvarnegare inför en fartygslast säd, så lägger sig fartyget alldeles invid qvarnen. Den uppfordrar sjelf spanmålen från lastrummet och för den direkt in i qvarnen. Lika lätt och enkelt går man till väga vid inlastningen. Skall jag deremot importera en last mjöl, så fordras det först och främst säckar, hvilka mer och mindre skadas, och sedan blifva lastnings- och lossningskostnaderna helt andra än när det är fråga om att lasta och lossa spanmål vid en qvarn, som ligger vid en hamn eller ute i skärgården. Och den skilnad, som förefinnes beträffande transportkostnaderna för den ena och den andra af ifrågavarande artiklar, är enligt min tanke mycket mer än tillräcklig för skyddandet mot tyska exportpremier. Om man således sätter tullsatsen så, att den ger qvarnegarne något skydd öfver hvad de behöfva hafva gent emot spanmålstullen, så kan man vara fullt öfvertygad, att det icke skadar deras

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen på mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

verkliga intresse — möjligen deras förmenta. Men deras verkliga intresse är, att icke för höga skyddstullar skola framkalla en stor och skadlig konkurrens, hvilken, jag får säga det, man undgår, om icke skyddet är allt för stort. Jag tror således, att om man fixerar siffran för artiklarne mjöl och gryn till 4 kronor, från nuvarande 4 kronor 30 öre, skall man hafva vidtagit en rättvis åtgärd. Och enär spanmålstullen ju kom till för att upphjelpa jordbrukets betryckta ställning, och enär en högre mjöltull än som vederbör icke kan hafva något att skaffa med denna jordbrukets betryckta ställning, eftersom mjöltullen har den återverkan för jordbrukarne att den kan fördyra äfven deras dagliga bröd, så bör man icke på denna punkt onödigtvis fördyra brödet för den stora allmänheten och för den fattige, och därför anhåller jag om bifall till bevillningsutskottets förslag med den ändring, att tullsatsen bestämmes till 4 kronor per 100 kilogram.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Bruse*, *Boström* i Bodbyn, *Göransson*, *Hansson* i Solberga och *Ersson* i Vestlandaholm.

Herr *Williamson* yttrade: Då jag vågat begära ordet, är det icke för att säga något nytt, emedan både i år och förut blifvit taladt så mycket i denna sak, och icke heller kan jag anföra några nya skäl för spanmålstullarnes bibehållande, utan jag har endast såsom nykommen riksdagsman velat gifva till känna min åsigt, hvilket jag icke hade tillfälle att göra i lördags. Jag ber då få säga, att jag nu, liksom innan jag blef riksdagsman, är fullt öfvertygad om att jordbruket behöfver detta lilla skydd, som det haft i tre år. Det behöfver detta, så mycket hellre som jordbruket under flera år måst kämpa under hårda förhållanden. Förra årets gröda troddes visserligen blifva bra, men vid aftröskningen var den icke så rik, som man beräknat. Den var kanske på sina ställen god, men i allmänhet var den rätt underlägsen. Det yttras och har yttrats, att denna tull egentligen drabbar arbetaren, därför att han icke fått någon ersättning vid tullens införande. Häremot vågar jag protestera, åtminstone för min egen och kringliggande ort. Det härad jag representerar är ett jordbruksidkande härad, och der hafva arbetslönerna under de sista åren ökats med åtminstone 10 procent. Går jag till grannhäradet, som drifver stor industri, nemligen Marks härad, så vet jag att här hafva väfvarnes och väfverskornas förhållanden blifvit högst betydligt förbättrade under de sista åren. Jag vågar därför säga, att arbetarne fått full ersättning för sina fördyrade lefnadsvilkor. En ytterligare ersättning hafva de fått i den icke obetydliga nedsättning, som skedde i tullen på kaffe och socker. Detta kaffe och socker ingår nemligen i betydlig grad i de fattiga arbetarnes lefnadsvanor, åtminstone hvad deras qvinnor och barn beträffar. Jag tror därför, att arbetarnes ställning icke är sämre, utan tvärt om vida bättre än den var 1882, då spanmålsprisen stodo ojemförligen mycket högre. Jag anser, att vi äro så mycket mer berättigade att behålla denna tull, som jordbrukaren icke på något sätt nekar sitt bidrag till de industrier, som under dessa år haft ett ökad skydd, hvilket dock i många fall ökar inköpspriset på de

saker jordbrukaren behöfver. Jag vill derfor endast tillägga, att jag nu som i lördags kommer att rösta för tullens bibehållande vid oförändradt belopp.

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Herr Johansson från Stockholm: Jag trodde icke liksom den siste talaren att det nu vore fråga om att skydda jordbrukarne, utan att det bär gälde vare sig 80 eller 30 öres nedsättning på mjöltullen. Men jag får på samma gång säga, att ehuru jag är frihandelsvän, kan jag icke förena mig med herr Nils Persson i Vadensjö om en nedsättning af tullen till 3,50, utan vill dess hellre förena mig med herr Olof Jonsson i Hof.

Jag har i en af mig afgifven motion föreslagit sänkning af tullen å sammanmalet rågmjöl från 4 kronor 30 öre till 3 kronor 40 öre, under förutsättning att nuvarande tullsatser å omalen spanmål och siktmäld fortfarande skulle komma att ega bestånd. Jag har i mina motiv till denna motion, hvilken blef dödad, då förutsättningen förföll, sagt att tullen på siktmäld, hvetemäld och rågsikt är väl afvägd, men jag har på samma gång sagt, att tullen på sammanmalet rågmjöl är orimligt mycket för hög, och då man icke vill försöka att skilja dessa båda sorter åt och sätta en olika tull på sammanmäld och en olika på det till sikt förmalda, då man icke vill medgifva möjligheten af att för tullverket skilja emellan sikt och sammäld, ehuru jag bevisat och är färdig att ännu en gång bevisa möjligheten deraf, så anser jag, ehuru jag förut yttrat att tullen på sikt är väl afvägd, att, för den händelse det skall blifva samma tull för alla sorters mjöl, en nedsättning af 30 öre eller en mjöltull af 4 kronor är alldeles tillräcklig för qvarnegarne, det vill säga för den händelse att den nuvarande spanmålstullen kommer att ega bestånd. Så väl utskottets ärade ordförande som herr Olof Jonsson i Hof har påvisat, huru orätt det vore att, i händelse spanmålstullen fortfarande blefve 2,50 kronor per 100 kilogram, göra en nedsättning i tullen enligt Nils Perssons mening. Dessa båda herrar hafva tydligt påvisat, att i detta fall vore en mjöltull af 3,50 kronor alldeles för liten. De hafva likvisst dervid hållit sig till procenten för prima mjöl, hvete- eller rågsikt. De hafva icke framhållit, att utöfver denna procent finnes åtminstone 11 procent, i prisvärde lika med vanligt groft rågmjöl; detta må nu gälla hvad det kan. Dessa mellanprocent användas af bagare till s. k. uppslagsmjöl. Det är icke kli denna rest från 75 till 95 procent af hvetemjölet. Det är icke heller kli hvad som blir öfver efter 65 procent rågsikt. Det är visserligen kli något mer än hälften, men att det öfriga, eller eftermjölet, har fullt rågmjölpris, det vet hvar och en som idkar qvarnrörelse. Men då man är så ömsint mot våra qvarnar — och det är äfven jag, ty de böra väl skyddas de så väl som alla andra industriella företag — kan jag icke neka mig nöjet att begagna den tabell, som reservanterna från Första Kammaren lemnat i sin bilaga n:o 3. Om denna tabell skall vara afsedd att försvara qvarnegarnes intressen, så är den sannolikt illa vald. Man brukar i allmänhet vid jämförelser taga lika stora myckenheter på båda sidor, men här har man tagit 20 år på ena och 3 år på den andra. Detta finner jag

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

icke vara rätt, men jag skall dock följa reservanternas eget beräknings-sätt och deras egna siffror. Jag skall 1:o beräkna hvad 17-års-perioden 1868—1884 renderade och 2:o hvad 3-årsperioden 1885—1887 — då tullvinden blåste — gaf i utbyte emellan råg och rågmjöl. Under denna treårsperiod klagade qvarnegarne som värst, ehuru siffrorna vittna om mindre skäl till klagomål då, än under de 17 förut-gångna åren. Medelpriset för råg under dessa 17 år var 117 $\frac{1}{2}$ öre per lispund och för rågmjölet 131 öre, alltså en mellangift af 13 $\frac{1}{2}$ öre per lispund eller 189 öre per tunna — jag talar om tunnor, ty så talar tabellen — eller på rågens kapitalvärde 11 $\frac{1}{2}$ procent bruttoförtjenst. Ingen är villigare än jag att instämma i, att det var olyckliga span-målspris för svenska jordbrukaren under 1885—87. Men då qvarn-egarne icke funna skäl att klaga under perioden 1868—84, kan man med fog fråga, hvarför de klagade under treårsperioden 1885—87, ty då var mellangiften 18 $\frac{1}{2}$ öre per lispund eller 2,59 kronor per tunna eller en bruttoförtjenst på kapitalvärdet af 23 $\frac{1}{4}$ procent, eller under dessa tre klagoår per år räknadt dubbelt så stor som under de före-gående 17 åren. En beräkning öfver hvad sammaldsformalningen kan rendera må tillåtas mig, då jag skall begagna reservanternas egna siffror för samma tid, eller 1885—1887. Mellangiften eller utbytet per tunna råg förmalen till rågmjöl var, såsom jag nyss nämnde, 18 $\frac{1}{2}$ öre per lispund eller 2 kronor 59 öre per tunna; drages derifrån malar-lön 75 öre och 20 öre för 5 skålpunds afgang, så återstår en handels-vinst af 1 krona 64 öre per tunna.

Våra medelstora ångqvarnar förmala med ledighet 500 tunnor råg per dygn, hvadan den årliga förtjensten, sedan malarlön och dam-vigt förut äro afdragna, utgör 246,000 kronor, hvarå en högst betyd-lig nettovinst bör uppstå, äfven om kontorspersonalen aflönas väl och stallets konto m. m. upptages högt.

Förhållandet med hveteförmalningen ställer sig något annorlunda; ty då hvetets medelpris under de 17 åren 1868—1884 var 22 kronor 78 öre per tunna, var hvetemjölets per lispund 2 kronor 40 öre. Jag skall nu icke kalkylera högt eller till qvarnarnes nackdel, utan jag skall beräkna malarlönen till 2 kronor och afgangen till 15 skålpund. Det är högt i båda fallen. Ty förr i världen, innan de stora ång-qvarnarne funnos, och då Stockholms bagare måste förmala sin säd vid Uddby, Loo eller Vellinge qvarnar, räknades vid malningen af hvete till sikt malarlönen till 1 krona och afgangen till 10 skålpund per tunna. Vidare skall jag antaga, att hvetet ger blott 70 procent finsikt, hvilket efter 15 lispund per tunna ger efter en tunna hvete 10 $\frac{1}{2}$ lispund hvetemjöl.

10 $\frac{1}{2}$ L ^{tl} mjöl à 2,40 kronor	L ^{tl} gör.....	kronor 25: 20;
men härtill kommer 1 $\frac{3}{4}$ L ^{tl} eftermjöl (= 11 $\frac{2}{3}$ %) à		
1,31 kronor, eller samma pris som då gälde för		
rågmjölet, hvilket gör	„	2: 29,
och vidare 2 L ^{tl} kli (= 13 $\frac{1}{3}$ %) à 0,70	„	1: 40.
Afgangen 15 ^{tl} (= 5 %).		

En tunna hvete renderar sålunda summa kronor 28: 89.

Då nu priset för en tunna hvete var	kronor 22: 78,
och dertill lägges malarlön	„ 2: —
	säger kronor 24: 78.
så erhåller qvarnen en mellangift af	„ 4: 11,

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

hvilket tillsammans gör summa kronor 28: 89.

Klagoperioden eller treårsperioden 1885—1887 var medelpriset å hvete 15: 41 kronor per tunna och å hvetemjöl 1: 76 kronor per *L^{tt}*. Beräkningen, motsvarande den förra, ställer sig då på följande sätt:

10 $\frac{1}{2}$ <i>L^{tt}</i> hvetemjöl å 1: 76	kronor 18: 48.
1 $\frac{3}{4}$ „ eftermjöl å 0: 98	„ 1: 72.
2 „ kli å 0: 70	„ 1: 40.
	<hr/> summa kronor 21: 60,

hvilket var det belopp som en tunna hvete då renderade.

Priset för en tunna hvete om 15 <i>L^{tt}</i> var såsom nämndes	kronor 15: 41,
malarlön	„ 2: —
	säger kronor 17: 41;
hvidan mellangiften utgör	„ 4: 19.

summa kronor 21: 60.

Perioden 1885—1887, då mellangiften var 4: 19 kronor, hade sålunda qvarnegarne icke skäl att klaga. Men när de nu faktiskt gjorde det, hvarför klagade de då icke under den föregående perioden, då de endast hade 4: 11 kronor i mellangift, och då kapitalvärdet för en tunna hvete var mycket större?

Jag har förut sagt, att en medelstor qvarn med lätthet kan förmåla 500 tunnor råg per dygn. Jag tillägger nu, att den bör kunna förmåla 200 tunnor hvete och 300 tunnor råg per dygn. Det går nemligen något saktare att mala hvete än råg, ehuru man för malningen af hvete icke behöfver så stor kraft som för malningen af råg. Om man nu säger, att det icke är möjligt att hafva en så jemn omsättning, att den lemna jemt arbete hvarje dag för en så stor qvarn, så skall jag afdraga $\frac{1}{3}$ af årets arbetsdagar och endast taga med i beräkningen 200 dagar om året, under hvilka qvarnen är i verksamhet. Om jag sålunda tänker att det då är full sysselsättning för en medelstor qvarn, dock icke så stor som någon af de tvenne största qvarnarne i Stockholm, utan för en sådan, hvilken som jag nämnde förmålar 500 tunnor per dygn, så blir kapitalvärdet, efter 1885—1887 års medelpris för spanmålen = kronor 6,418 per dygn. Detta gör, för en förmalningstid af 200 dygn, per år en summa af 1,283,600 kronor, för hvilka spanmål måste inköpas. Denna säd ger, sedan malarlön och afgang förut är afdragen, en bruttoförtjänst af

kronor 266,000: —

Afgår ränta för halfva rörelsekapitalet, ty man kan väl antaga att omsättning eger rum 2 gånger om året ja i regeln 4 gånger. Alltså 5 % ränta på hälften af 1,283,600 gör kronor 32,090: —

Transport kronor 32,090: — kronor 266,000: —

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

Transport kronor	32,090: —	kronor	266,000: —.
Härtill kommer kontorsbiträ-			
den, handelsomkostnader, pro-			
visioner och stallkonto m. m.	„ 100,000: —	„	132,090: —.
Alltså återstår till egarens disposition.....		kronor	133,910: —

Jag anser denna vinst fullt möjlig, och har många skäl dertill. Ett af de starkaste skälen är det, att jag under loppet af många år förr varit ledamot i Stockholms taxerings- och pröfningsnämnder och der erfarit att en af dessa qvarnar var upptaxerad till 80,000 och en annan till 120,000 kronors årlig inkomst. För öfrigt är det, som man vet, icke så lätt att vid en taxering träffa så stora förtjenster så precis, att icke den verkliga inkomsten kan hafva varit något större eller mindre.

Ett annat skäl är det, att jag varit verkställande direktör under åren 1874—1882 vid en qvarn utom Stockholm. Jag hade i denna egenskap en fix aflöning af 4,500 kronor, inklusive representantpengar. Men dertill kom den rättigheten för mig att åtnjuta 5 procent af nettoförtjensten, den nettoförtjenst nemligen som uppstod, sedan man afdragit alla möjliga kostnader, gjort afsättning till reparationsfonden o. s. v. Det tantième, som kom på min del under 6 af dessa år, uppgick till circa 30,000 kronor, och detta vittnade om att denna qvarn förtjenade mera än 100,000 kronor om året.

Jag har velat nämna detta för att visa att qvaregarne icke haft skäl att klaga, åtminstone icke under åren 1885—1887, då sådana klagomål med skäl kommo från jordbrukaren. Det är naturligt, att jag med vetskap om detta sluter mig till dem, som yrka en rimlig nedsättning i mjöltullen, en nedsättning som icke borttager det rimliga skydd qvaregarne böra tillerkännas — ty den ena industrien skall väl hafva detta skydd så väl som den andra —. Jag har sagt att nuvarande siktmåldstull är väl afvägd. Men om det deremot icke låter tänka sig att få tullen å sammanmalet rågmjöl mindre än den å siktmäld, så förenar jag mig fullkomligt med dem, som yrkat att tullen å spanmål, malen, mjöl och gryn, alla slag, måtte nedsättas från 4 kronor 30 öre till 4 kronor för 100 kilogram.

Herr E. G. Boström: Efter det beslut kammaren fattat i spanmålstullen, då den sattes till 1 krona 50 öre, kan det icke falla mig in att yrka bifall till reservanternas förslag om en tull på mjöl af 4 kronor 30 öre. Den mjöltull, som utskottet föreslagit, eller 2 kronor 50 öre, synes mig vara något lågt beräknad i förhållande till spanmålstullen, men jag tror det vara temligen öfverflödigt att söka bevisa det, i synnerhet efter den vändning som diskussionen i frågan tagit. Jag tillåter mig dock att erinra derom, att då danska regeringen inför folkrepresentationen för några år sedan framlade förslag om spanmålstullar, var det en tull af 1 krona 50 öre, som af regeringen föreslogs, och i samband dermed en mjöltull af 4 kronor. Detta bevisar, huru man i ett land, der qvarnindustrien står högre än här, uppfattat förhållandet mellan spanmåls- och mjöltull.

Om jag nu har anhållit att få yttra några ord, så är det därför att diskussionen har inskränkt sig till att vara en kritik af 1888 års bevillningsutskott, som föreslog en mjöltull af 4 kronor 30 öre. Jag kan till fullo instämma i de beräkningar, som herr Herslow gjorde nyss. Jag skulle endast vilja tillägga, att till de af honom nämnda utgifter måste man räkna ränta på förlagskostnaden. Och det är en faktor som icke oväsentligt nedsätter den vinst, som han ville lemna qvarnindustrien.

Om förhållandet vore så, att samma proportion, som af oss bestämmes, i afseende å tullen på malen och omalen spanmål äfven iakttoges i de länder, med hvilka vi hafva att konkurrera, så vore ingenting att säga om saken. Men så förhåller det sig alldeles icke. I Tyskland — jag anhåller, att herrarne må tillåta mig att nämna, huru det var från början — utgjorde spanmålstullen år 1879, då den infördes, 1 mark; omräknad i mjöltull enligt den i Tyskland fastställda utbytesprocenten, skulle den hafva utgjort 1,54 mark. Mjöltullen var emellertid bestämd till 3 mark. Då spanmålstullen år 1885 höjdes till 3 mark, hvaremot svarar en mjöltull af 4,62 mark, höjdes samtidigt mjöltullen till 7,50 mark. Följaktligen finna herrarne, att tyskarne ansågo sig böra fördubbla detta qvarindustriens skydd. Och år 1887, då spanmålstullen bestämdes till 5 mark, motsvarande en mjöltull af 7,69 mark, satte man mjöltullen till 10,50 mark. Vid sådant förhållande är det gifvet, att när man föreslår en tullsats af 4 kronor, hvilket innebär ett tullskydd af 15 öre för rågsikt och 67 öre för hvetesikt, denna industri i Sverige befinner sig i en väsentligt ogynsammare ställning än i de länder, från hvilka den har att uthärda den största konkurrensen. Nu har den talare, som nyss hade ordet, ansett — herrarne finna det af hans motion — att tullen för siktadt mjöl är väl afvägd. Deremot synes honom tullen på sammanmalet rågmjöl vara för hög. För att nu åstadkomma en kompensation, är han med om en sänkning af mjöltullen till 4 kronor för 100 kilogram. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på en annan uppgift i hans motion, en uppgift som jag tror är fullkomligt korrekt. Han säger, att under denna sista tid har ingen import af groft mjöl egt rum. Vid sådant förhållande lär det väl icke vara skäl att kompensera en sak med en annan, hvaraf ingen import förekommit, i synnerhet som äfven med den föreslagna mjöltullen af 4 kronor någon import af sammanmalet rågmjöl torde komma att ega rum. Denna synpunkt synes således icke gerna kunna med fog göras gällande, då det gäller bestämmandet af ifrågavarande tullsats.

För öfrigt ber jag att få fästa uppmärksamheten på några siffror, som framgå af den betänkandet bifogade bilagan III och som visa, att faktiskt icke den höga skyddstull, som förmenats ligga i tullen å sammanmalet rågmjöl, kommit qvarnindustrien till godo, af det enkla skäl, att denna sammanmalning kan ske på hvilken qvarn som helst, huru illa konstruerad den än må vara. Om jag börjar med år 1887, finner jag, att en tunna råg om 14 lispund kostat 9 kronor 91 öre, således per lispund 71 öre. Nu säger herr Johansson i sin motion, att malarlönen för en tunna råg utgör 1 krona 40 öre — således per lis-

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

pund 10 öre. Handelsvinsten torde böra beräknas till 3 à 4 öre lispundet. Läger jag nu dessa 14 öre till de 71, erhåller jag 85 öre; det pris, hvarför ett lispund råg sålts, är enligt tabellen 87 öre. Går jag sedan till det följande året 1888, så finner jag att rågen kostat 81 öre per tunna, med tilläggskostnad för förmalning och vinst 95 öre. Priset har varit 96 öre. År 1889 utgjorde medelpriset för ett lispund råg $97\frac{1}{2}$ öre; lägger jag dertill 14 öre, erhåller jag 1 krona $11\frac{1}{2}$ öre. Priset på ett lispund rågmjöl utgjorde 1 krona 14 öre. År 1890 slutligen kostade ett lispund råg 1 krona 11 öre, med tillägg af 14 öre kommer jag till ett pris af 1 krona 25 öre per lispund mjöl, hvarå dock priset ej uppgick till mer än 1 krona 27 öre. Dessa siffror bestyrka ju till fullo mitt nyss gjorda påstående.

Herr Johansson hade åtskilliga uppgifter angående den vinst, en qvarnegare skulle få af sin rörelse. Det är ju icke möjligt, när man hör en sådan mängd siffror, att genast afgöra, huru vida de icke i någon mån kunna behöfva korrigeras. Men jag vill erinra om, att år 1887 eller 1886 — jag mins ej säkert hvilketdera — då denna fråga var före, hade vi officiella uppgifter angående resultatet af Malmö valsqvarns verksamhet — en af landets största åugqvarnar — och af dessa uppgifter framgick, att nämnda qvarn under flera år ej kunnat lemna någon utdelning.

Hvad för öfrigt frågan om taxeringen beträffar, så är det herrarne väl bekant, att många hellre låta bero vid den gjorda taxeringen — äfven om den skulle vara för hög — än de låta hvem som helst få taga kännedom om deras böcker. Dessutom hade tydligen en post, nemligen förlustkontot, blifvit uteglömd. Hvar och en, som handlar med mjöl, vet ju att förluster ej sällan förekomma vid försäljningar.

För min del skall jag icke göra något yrkande. Jag kommer naturligtvis helst att rösta för utskottets förslag såsom närmast af de hittills gjorda yrkandena lämpande sig till den af kammaren beslutade spanmålstullen.

Herr Lyttkens: Under hela denna diskussion hafva de hufvudskäl och principer, som varit ledande för dem, hvilka talat för tullarne, varit, efter hvad jag fattat, tvenne, dels först och främst detta: det är utländingen, den utländske producenten, och icke den inhemske konsumenten, som får betala tullen; dels detta: det måste vara skydd för svenska landtbruket.

Hvad beträffar den nu ifrågavarande oproportionerligt höga tullen på malen spanmål, så tror jag, ja, är fullt och fast öfvertygad derom, att den ej bidrager att lemna den svenske landtbrukaren något skydd, utan tvärt om att den öfverdrifna skilnaden mellan tullen å malen och omalen spanmål är för landtbruket till skada. Ty genom den stora premiering, som de stora qvarnegarne hafva, äro de alldeles oberoende af den svenska spanmålen och kunna köpa hvar som helst. Vinsten på förmalningen är så stor, att den lilla skilnaden i pris mellan den förtullade utländska och den svenska spanmålen icke inverkar synnerligen mycket. Erfarenheten har visat, att i trakter, der stora ång-

qvarnar finnas, landtmannen icke fått bättre och lättare afsättning för sin spanmål nu än förut, emedan de stora ångqvarnarna hafva importerat ofantliga quantiteter utländsk spanmål och förmalt den och sedan sändt omkring sina agenter för att sälja mjölet, hvarigenom de små vattenqvarnarna, huru de än må vara konstruerade — det är dock nu sällsynt att finna dem vara illa konstruerade — icke kunnat konkurrera med de stora qvarnarna; de hafva icke kunnat hålla sig kringresande expediter — och så har deras afsättning minskats och deras förmåga att inköpa ortens spanmål har derigenom inskränkts. I den trakt der jag bor finnas flera vattenqvarnar, men der har man kommit till den erfarenheten, att den förhoppning om större afsättning som den höga tullen på mjöl skulle för dem medföra, icke gått i fullbordan, hvarför ock den förtjusning, med hvilken mjöltullen af många bland de små af qvarnegarne mottogs, nu nästan öfvergått till förtviflan; deras förutvarande industri — att uppköpa spanmål af landtbrukarne i trakten och sedan sälja den i form af mjöl till skogsborna — har om ej helt och hållet dock till stor del upphört, och de få nu nöja sig med att hufvudsakligen mala blott för de kringboende landtbrukarnes eget behof. Det är blott de stora qvarnegarne, hvilka hafva råd att hålla kringresande expediter, som hafva direkt vinst af denna höga tull. Åtminstone är fallet så i min hembygd.

Det gjordes här nyss en blomstermålning af, huru förträffligt allt nu vore och hur bra så väl de stora som de små landtbrukarne nu till följd af tullarne hafva det. En ärad talare från samma län som jag talade äfven nyss om de höga tullarnes nytta och den välsignelse de medfört. Han erkände dock, att i år rågen icke hade räntat så mycket vid tröskningen som man hade beräknat, och i detta senare har han rätt. Jag vill till bestyrkande deraf, och för att visa, huru det i verkligheten står till, meddela ett litet utdrag ur en tidning från begges vår hembygd. Der skildras den svåra och hårda tid, som förestår för skogsbon. Och de flesta landtbrukare i Sverige bo ju icke i trakter, som äro bördiga, och hafva jord som på något sätt kan jämföras med den bördiga jorden på slätterna, utan i det magra inlandet. Sedan nu dessa skogsbors svåra och betryckta ställning skildrats, heter det: "Lägger man härtil, att folket i allmänhet får köpa hvad som erfordras till lifvets uppehälle, ser det sannerligen mörkt ut för mången. Spanmålsförråden äro i allmänhet ringa, åtminstone hvad rågen beträffar, hvilken lemnade en öfver förväntan dålig afkastning, hvarför de flesta behöfva köpa hvad de af denna vara konsumera." — Kan man då säga, att dessa tullar äro de flesta landtbrukare till nytta? Nej, de flesta få köpa största delen af sin brödföda. Jag protesterar emot, att tullarne varit dem till någon nytta. De större landtbrukarne, de som bo på slätten och kunna producera mycket, de hafva gagn deraf, men icke de fattiga skogsborna och de mindre jordbrukarne, som utgöra största delen af Sveriges jordbrukare. De få betala säden så mycket dyrare som beloppet af den pålagda tullen.

Här har sagts, att det är utlänningen, som får betala tullen. Detta har ständigt upprepats, i synnerhet under diskussionen om spanmåls- och potatestullen. Jag skall dock be att få anföra ett och

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

annat exempel från min hembygd, som jag tror skall bevisa att så icke är förhållandet. Vi hafva på vestkusten en mycket stor skärgårdsbefolkning, bestående af fiskeriidkare. Denna befolkning böra vi taga vara på och icke betunga öfver höfvan. De hafva icke haft något enda tullskydd för sina varor, utan fått nöja sig med den inkomst de kunna få af sitt fiske. Det är dock dessa, som lemna en betydlig kontingent af matroser till vår handelsflotta. Der är från dessa de utmärkta matroser utgå, hvilka göra svenska sjömän omtyckta i andra länder, och det är från dessa fiskare, som vår flotta skall taga sin bemanning. Det är en befolkning, hvars intressen vi böra söka värna. De lefva hufvudsakligen af den fisk de erhålla genom sitt arbete; sitt behof af potates och bröd måste de köpa, ty ute på skären kunna de ej odla något. Förut var det vanligt, att när de seglade ned till Danmark eller till Tyskland och sålde sin fisk, de der köpte sin potates, sin råg och sitt mjöl. Detta förde de hem dels för eget, dels för granarnes behof, hvarvid de ofta i stället för barlast skaffade sig ett större förråd mjöl och potates för att sälja i hemorten; och de kunde då, när dessa varor voro tullfria, segla direkte till närmaste tullplats och sedan utan vidare olägenheter eller tidspillan till sina hem. Nu deremot, när de komma till utländsk plats för att sälja fisk och sedan köpa några tunnor potates och litet mjöl, huru ställer sig saken väl nu för dem? I stället för att få segla till närmast hemmet belägna tullplats och sedan hem, äro de nu tvungne att segla till tullkammarestationen, som ofta ligger långt från deras hem, och der förtulla varorna, ty för dem lyckas det ej såsom för en del stora qvarnegare, som fått Kongl. Maj:ts medgifvande till att när de införskrifva stora partier rysk råg, icke behöfva sända dessa till tullkammarestationen för att uppmätas och förtullas, utan de få lossa och uppmäta varan och få förtullningen verkställd direkte vid sina qvarnar, då deremot dessa fattiga fiskare måste begifva sig till tullkammarestationen, och måste försumma mycken tid på att segla dit och ligga der och vänta, till dess deras tur kommer att få varan uppmätt och förtullad, hvarigenom mycket af deras dyrbara arbetstid går förlorad, och så få de till på köpet betala tull. Jag frågar de herrar, som bestämdt påstå, att utländingen får betala tullen, om verkligen utländingen betalar ett enda öre af den tull, som denna fattiga fiskeribefolkning får erlägga för sitt mjöl och sin potates. Nej, och åter nej; det är *icke* utländingen, som betalar denna tull. Den fattige fiskaren köper sin potates, sin rågsäck i utlandet efter det derstädes gångbara priset — och när han så kommer hem, får han betala tullen. Det ställer sig nu så, att dessa varor äro dyrare på svenska sidan af sundet än på den andra. Många af dessa fiskare har jag hört yttra, att sjelfva potates- och mjöltullen är ej det allra värsta, utan det, att de skola försumma sin tid genom att föra den tullpligtiga varan till tullkammarestationen, det är ännu drygare och värre för dem. Och jag vill vädja till de herrar, som påstå att utländingen får betala tullen, huru vida det verkligen är möjligt att öfvertyga denna befolkning att så är; lika omöjligt är det att inbilla oss landtbrukare, som under förliden vinter till följd af föregående årets missväxt voro tvungna

att från Danmark köpa stora partier hvetekli till våra ladugårdar, emedan vi ej kunde få köpa tillräckligt deraf af de store qvarnegarne i Sverige, som ej kunde tillgodose den stora efterfrågan och fylla behoven af denna vara, att, säger jag, iubilla oss att danskarne betala tullen. Nej, vi köpte varan efter allmänt gångbart pris, och när den kom till svensk hamn fingo vi betala tullen. Danskarne gäfvö oss ej ett öre härtill, ej ens genom att lemna oss ett enda öre billigare pris än till egna länsmän. Jag skulle kunna ur verkligheten anföra mångfaldiga exempel på att det är konsumenten som måste betala tullen och ej utländingen.

Hvad nu specielt beträffar den fråga, som här är före, så skulle jag vilja skilja mellan olika slag af mjöl och att tullen, om det skall vara någon, sattes olika på olika sorter, så att det sammalda drog billigare tull än det siktade mjölet, somutgör den mera välbergade befolkningens föda, och minsta tullen låg å det sammalda rågmjölet, hvaraf — om jag undantager helgdagar och högtidligare tillfällen — den stora allmänhetens och de fattiges dagliga bröd tillverkas. Och jag måste säga, att tullsatsen å sammalet mjöl är så öfverdrifvet stor i jämförelse med tullen å den omalda spanmålen, att det ej här är fråga blott om en skyddstull, utan om ett *premium* till de stora qvarnegarne på allmänhetens och den fattiges nödvändigaste behof. Till skydd för det svenska jordbruket verkar icke denna öfverdrifna tull på sammalet mjöl.

Ehuru jag vet, att det är förgäfvets, måste jag dock yrka bifall till herr Olof Jonssons i Hof förslag. Visserligen är ännu dagens lösens denna, som vi hörde härom dagen uttalas i denna kammare: "Det gör ingenting, hvarifrån vi taga penningarna." Lösensordet är, såsom en hög militär i Riksdagen sade, efter det att tullarne hade gått igenom och det var fråga om ett stort anslag för militärbehof: "Vi behöfva icke nu spara. Vi hafva skapat millioner." Men, mine herrar, detta "skapande af millioner" är i verkligheten till stor del skapat genom att ur den fattiges ficka taga dessa tullar å hans dagliga bröd. Det är orättvist, det är orättfärdigt att på denna väg "skapa millioner". Och talet om, att "utländingen får betala tullen" — hvad är det annat än må hända ett försök att döfva något ömtåligt samvete? Ty då man säger: "Det är orättvist att fördyra den fattiges bröd", så går det så lätt att öfverskyla med detta: "Det är utländingen, som får betala tullen." Men, mine herrar, huru mycket man än säger deremot, så upprepar jag dock: "Det är *icke* utländingen, som betalar den."

Jag skulle vilja yrka bifall till utskottets förslag, men då de föregående voteringsarne om spanmålstullarnes nedsättning visa, att det icke vid denna riksdag är möjligt, så får jag yrka bifall till herr Olof Jonssons förslag så att det dock kan blifva någon nedsättning å tullen på mjöl, och hoppas att äfven tullvännerna skola kunna medgifva detta, då alla erkänt, att denna är i förhållande till spanmålstullen för hög och blott till nytta för de stora qvarnegarne.

Med herr Lyttkens förenade sig herrar *Svensson* från Karlskrona,
Andra Kammarens Prot. 1891. N:o 14.

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

Romberg, Ekman, G. Ericsson från Stockholm, Linder, Hammarlund, Aulin, Zotterman, Falck, Petersson i Brystorp, Henricson, Berg från Eksjö, Bülow, Gyllensvärd, Andersson i Intagan, Liljeholm, Broström, Folke Andersson, Hahn, Persson från Arboga, Jansson i Saxhyttan, Forssell, Ollas A. Ericsson, Norman, Olsson i Mårdäng, Bromée, Nordin, Norberg och Kardell.

Herr Jansson i Krakerud yttrade: Jag skall endast be att få säga några ord i den föreliggande frågan och vill då först besvara en del yttranden, som här nyligen blifvit i frågan fälda af herr Olof Jonsson i Hof. Han utgick från den synpunkten, att man för närvarande icke borde byta om gällande system i afseende å tullarna derför, att det förefinnes *en* olämplig synpunkt för deras betraktande. Man skulle i annat fall ena året måhända hafva ett system, hvilket man andra året toge bort för att under det tredje ånyo återupprätta detsamma. För min del får jag erkänna, att jag har samma åsigt nu som förut rörande sjelfva systemet och tror fortfarande att man härvidlag hade bort och bör gå mycket varligt till väga. Jag hade med anledning häraf, då jag kom in i bevillningsutskottet, tänkt, att man skulle försöka taga allting såsom det är och äfven på samma sätt med denna fråga. Jag trodde derför att det nu vore klokast att söka betrakta det ifrågavarande systemet från protektionistisk synpunkt och följaktligen i år endast rätta de misshälligheter, som förefinnas i systemet, från nämnda synpunkt sedt. Jag hade från första början af denna frågas behandling icke tänkt, att man skulle taga så stora steg, som man slutligen måste göra. Men under diskussionen af de föreliggande frågorna inom bevillningsutskottet, då man resonnerade från protektionistisk synpunkt, erkändes af desse herrar, att åtskilliga oegentligheter förefunnos beträffande tullarne, hvilka borde och kunde utjemnas. På denna grund hemställde man äfven till nämnde herrar, att de nu skulle försöka afgöra, hvari dessa oegentligheter bestodo samt utjemna och rätta de befiutliga misshälligheterna, men dervid möttes man af ett kompakt motstånd. Då nu frågan föreligger på detta sätt, och man fått veta, att ställningen är sådan, att man icke ens vill rätta de oegentligheter, som erkänts vara origtiga och olämpliga, så hemställer jag till herr Olof Jonsson i Hof, huruvida icke äfven han, om han varit ledamot af bevillningsutskottet, skulle känt sig skyldig att för sin del lemna fram ett sådant betänkande, att Riksdagen kunde bestämdt få afgifva sitt votum, huruvida den ville hafva kvar de nu gällande tullarne eller nedsätta dem. Jag tror således, att man med rätta icke bör uttala något klander mot Andra Kammarens ledamöters i bevillningsutskottet åtgörande i dessa frågor. Hvad specielt rör den föreliggande frågan, så hörde jag ingen enda röst inom utskottet höja sig för den nu föreslagna tullsatsen, utan samtliga ledamöterna, till och med de från Första Kammaren, erkände, att skillnaden mellan tullen å malen och omalen spannmål var för stor. Men då man kom till frågan om hvilka siffror, man i detta fall skulle bestämma sig för, var man rädd att genom små ändringar rubba och förderfva systemet. Det synes mig derför som om man ansåg, att

detta system vore så heligt tillkommet, att man icke borde på några vilkor röra vid detsamma, antingen det vore origtigt eller icke. För min del hörde jag till dem inom utskottet, som önskade utbyta herr Johanssons motion och behandla den, sedan kamrarna fått afgöra frågan rörande omalen spanmål, och derefter komma fram med ett förslag i syfte att sänka mjöltullen, i händelse Riksdagen skulle besluta att icke sänka spanmålstullarna. Nu kan man finna af hvad, som redan skett här, att Riksdagen utan tvifvel kommer att behålla spanmålstullarna. Följaktligen kan man redan nu, med anledning af de yrkanden som gjorts, besluta sig för att bifalla dem, så att man ändå skall kunna få mjöltullen i något så när proportionerligt förhållande till spanmålstullen. Rörande sjelfva siffran 3,50 eller 4 får jag för min del erkänna, att jag icke kan säga, hvilkendera siffran vore den mest rätta. Men då jag är öfvertygad derom, att det nu är klokast att icke gå alltför bröstganges till väga och heller icke önskar ruinera qvarnegarne, synes det mig, att man borde stanna vid siffran 4, då man kunde vara förvissad om, att qvarnegarne fått ut sitt gent emot spanmålstullarne. På dessa skäl tager jag mig friheten sluta mig till dem, som yrkat tullens nedsättande till 4 kronor pr kilogram.

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Herr Thermænius: Jag har icke begärt ordet i afsigt att lemna någon slags principiel utredning med afseende på denna fråga utan endast för att framställa några anmärkningar med afseende på den förda diskussionen — synnerligen den som fördes i lördags — så mycket hellre, som tullfrågan icke ännu är afgjord utan en gemensam votering förestår och de punkter, vid hvilka jag särskildt tänkte fästa mig, blifvit framförda af personer, som i allmänhet hafva gehör här i kammaren. Jag hoppas med anledning deraf, att möjligen någon ändring skulle vara möjlig, och vill derför, som sagdt, framställa några små anmärkningar.

Tullfrågan — såsom i allmänhet hvilken fråga som helst — betraktar jag för min del från hufvudsakligen tvenne synpunkter: den ena *rättfärdighetssynpunkten*, den andra *auktoritetssynpunkten*.

Om jag till en början tänker närmast på den förra synpunkten, ber jag att få fästa mig vid ett yttrande, som blifvit fäldt, att man "också skulle unna den mindre jordbrukaren att finnas till." Det är ju alls icke obilligt begärdt. Den grundsatsen bör man också billigtvis tillämpa på arbetarne; de böra hafva rättighet att finnas till. När jag nu tänker på jordbrukarens yrke såsom sådant och de öfrige arbetarnes yrke såsom sådant, så ligger det ju i öppen dag, att jordbrukaren arbetar på ett fält, som är i hufvudsak afsedt att frambringa *existensmedel*. Deraf följer, att jordbruksarbetaren måste kunna "finnas till" på sitt arbete, emedan han direkte frambringar sådant, som tjänar till hans lifsuppehälle. Detta är deremot ej fallet med arbetaren i allmänhet. Det har här talats åtskilligt om de der kronorna, som vore så betydelsefulla med afseende på den prisförhöjning, som tullarne lemnade. Ja, är den prisförhöjningen afsevärd för jordbrukaren, så är den det naturligtvis ännu mera för en annan arbetare, hvilken kan lefva af sina händers arbete först *sedan* han omsatt det i lifs-

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

förnödenheter. Det har från båda sidorna här framställts, att de der tilläggs-kronorna skulle vara så betydelsefulla. Då väga de enligt mitt förmenande ofantligt mycket mera, när den fattige arbetaren skall betala dem, än när jordbrukaren får dem. Hvad för öfrigt beträffar dessa tullars inverkan på den enskildes ekonomi, så kan hvar och en som icke idkar jordbruk göra sina iakttagelser deröfver på sitt hushållskonto; jag har också gjort det med afseende på mitt eget.

Man har här också talat om, att man måste fästa något afseende vid den valkrets man representerar och tänka på hvad den önskar. Men då bör man ju rimligtvis tänka, att man representerar ej allenast dem, som med sina röster insatt en i Riksdagen, utan jemväl dem som röstat emot dessa — och slutligen äfven dem som *ingen* rösträtt hafva. Det är deras talan, som särskildt af en föregående talare blifvit förd. Jag skall nu icke så mycket tala om dem, kanske helt och hållet lemna dem å sido. Hvad för öfrigt effekten angår af tullarna, sådan vederbörande här i landet i allmänhet känt den, dessa, som icke arbeta i jordbrukets tjenst, så vill jag erinra om något som kanske för de fleste är känt, att det nemligen varit en petition å bane från jernvägstjenstemännen, som velat hafva högre löner just till följd af de införda tullarne. Så tror jag mig ej heller vara illa underrättad, om jag säger, att äfven posttjenstemännen och elementarlärarne hålla på med något liknande. Det är äfven visst att fattigvårdsbudgeten växer betydligt, och den träffar både dem, som stå öfver och dem som stå under det politiska strecket.

Man har vidare talat om, att tullen behöfves äfven för industrien, der denna ännu icke har något skydd. Emellertid har det nu gått några år, utan att en del industrinäringar fått något sådant. De hafva under denna tid fått arbeta "på en förhoppning" och endast känna det nya systemets tyngd. Beträffande den industri, hvari jag arbetar, maskintillverkningen, vet jag för öfrigt icke, om jag skulle vara tacksam för ett sådant skydd. Den har hittills kunnat gå derförutan och vi hafva tillräckligt lärt oss förstå och värdera sanningen af ordspråket: "nöden är uppfijningens moder", för att *icke* önska några konstlade stödmurar, då vi arbeta på utvecklingen af vår industri. Att sådana industritullar icke kunna vara till gagn för jordbruket, ligger också i öppen dag.

Det har talats om, att arbetarne hafva det bättre i de protektionistiska landen t. ex. Amerika, som ju är ett mycket protektionistiskt land. Men jag läste i dag i en tidning, att i Chicago 50,000 arbetare gå utan sysselsättning. Skyddet kan således ej gagna arbetarne under hvilka förhållanden som helst. Tillgången på lönande arbete beror nog på många andra faktorer än på skyddstullar.

Det ligger nära till hands tänka, att jag i mitt yrke skulle kunna se tullens inflytande på ökandet af jordbrukarens köpförmåga, men jag kan icke säga, att jag har sett någon förändring i detta hänseende. Jordbrukarens köplust för sådana artiklar, som jag för i marknaden, gör sig nemligen gällande, då han *behöfver* dem, ty det är inga lyxartiklar utan nödvändighetsartiklar; och sådana köpas blott, när de behöfvas. Detta behof bestämmes förnämligast af skördeförhållandena

och endast delvis af konjunkturerna i allmänhet. Jag kan icke heller tänka mig, att någon på allvar tror, att den svenska spanmålstullen kunnat inverka på världskonjunkturen och den *deraf* härrörande köpförmågan.

En talare yttrade i lördags, att det vore bäst att lemna tullen i ro och låta arbetet på den frågan i tysthet gå sin gång. Det är ett yttrande, som jag väl förstår. Den talare, som framkom dermed, tror jag hade varit bäst belåten med att öfverläggningen rörande lifsmedelstullarne, då desamma första gången åsattes, hade skett i all tysthet, så att ingen fått veta något derom och saken således icke kunnat blifva föremål för någon kritik. Det hade nog varit bättre i enlighet med hans sätt att se saken. Jag tror det så mycket hellre, som jag af egen erfarenhet vet, att när man i något afseende blifvit orättvist behandlad, så läker dock tiden så småningom alla sår och man glömmet till sist — jag tänker nu på tullarne — att det finnes en hemlig hand, som ständigt är tillstädes för att uttaga den pålagda skatten. Derför, så tänker han måhända, är det bäst, att man nu icke vidare rör något i frågan om spanmålstullarne.

Här har under öfverläggningen också talats om den lifliga agitationen från frihandelsidan, som varit egnad att uppröra sinnena; men jag vet, att från den protektionistiska sidan utvecklats fullt ut lika mycken agitation, äminstone i den valkrets jag tillhör, om icke till och med en större, fastän den skett mera i det fördolda. Detta öfverensstämmer ju för öfrigt med det vanliga ordstäfvet: "hvad stort sker, sker tyst."

Det nya systemet har blifvit liknadt vid en byggnad. Denna byggnad har blifvit konstruerad af Riksdagen, och Kongl. Maj:t har godkänt densamma. Byggnaden lider dock af det felet, att den är uppförd på en grund, som svenska folket icke godkänt och det kan med skäl sättas i fråga huruvida denna byggnad skall lända till svenska folkets väl. Det får framtiden utvisa.

Jag har redan nämnt, att mina åsikter i tallfrågan jemväl äro bygda på auktoritetsprincipen. De äro det derför, att jag, såsom icke fackman, måste i denna fråga låta mitt omdöme bildas efter de sakkunniges, så långt det icke strider mot rättfärdighetsprincipen. Jag har hört framstående s. k. intensiva jordbrukare säga, att det system, som de förorda, nemligen frihandelssystemet, är det som bäst främjar deras intressen och att den intensive jordbrukaren är i stånd att reda sig, äfven om inga spanmålstullar finnas. Min erfarenhet går äfven i den rigtningen. Dessa intensiva jordbrukare äro också bland dem, som verka för borttagande af tullen på lifsförnödenheter.

Jag har vidare gjort den iakttagelsen, att många af dem, som yrka på tull, göra det derför, att de tröttnat i sitt arbete. När man blir gammal, så blir man beqväm och orkar icke "ligga i" på samma sätt som i ungdomen, utan sträfvar att få det lugnt på gamla dagar, ja man blir delvis äfven konservativ gent emot framåtskridandet på det arbetsområde, man har sig anvisadt. Men icke bör denna synpunkt vara den bestämmande i en sådan fråga. Följer man endast

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

med sin tid och gör sig tillgodo de framträdande nya hjälpmedlen, så behöfver jordbruket ingen skyddstull.

Man har slutligen klagat öfver den rörelse, som blifvit en följd af frihandelsagitationen, men när denna rörelse nu en gång existerar, och gör det lika mycket genom deras agitation, som begynt tullstriden, så borde det vara Riksdagens pligt att se till, det rörelsen får en sådan form, att den icke blir så farlig; att man går den tillmötes och reglerar den, men icke genom att bibehålla onödigt tryck och derigenom elda upp lidelserna ställa så till, att det slutligen brister. För såvidt detta icke är meningen, så bör man i tid, såsom det heter i ett bekant ord, skaffa sådana flaskor, som kunna förvara det nya vinet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nordin: Man har i denna kammare med skärpa sökt framhålla, att lifsmedelstullarne skulle blifva till nationel och allmän lycka, men jag kan icke fatta detta. Att dessa skulle leda till nationel rikedom, kan man väl icke tänka sig, då man ser, huru tusenden och åter tusenden dagligen betala utan att få någon ersättning och huru det, som de betala, flyter tillsamman i några fås fickor; detta är mig omöjligt att förstå. Lika omöjligt är det mig att fatta, att detta skall kunna leda till allmänt gagn. Det torde vara något betecknande för min ställning, att i den trakt, der jag är bosatt, finnes en församling med namnet Frostviken. Den har utan tvifvel fått detta namn, därför att der fryser bort nästan allt hvad Vår Herre förlänat den. Denna församling ligger 72 mil aflägsen härifrån Stockholm, och härifrån måste de flesta födoämnen tagas. Denna aflägsenhet gör transporten så oskäligt dyr, att mjölet deruppe kostar 28 till 30 kronor säcken.

Här har talats om, att man borde låta den svenska allmogen komma i åtnjutande af tullens fördelar och att detta beaktats af Riksdagen. Då vill jag fråga: "månne dessa Frostviksbor äro inbegripna i detta?" Skall någon kunna bevisa, att dessa haft någon nytta af lifsmedelstullarne? Nej! Det blir för dem endast att betala. Den enda nytta, de hafva deraf, är att få öfva sig i tålmod genom att lemna ut allt och icke få något tillbaka.

Men, torde någon invända, icke består hela denna valkrets af så oländiga trakter som Frostviken. Ja, det finnes verkligen äfven bättre trakter i valkretsen, men då jag ser på ställningen i sin helhet och i synnerhet den ställning, som det nya systemets män hafva intagit till frågan, kan jag icke annat än bäfva tillbaka för hvad som komma skall.

Jag erinrar mig tiden mellan åren 1860 och 1870, då i Jemtland en nödhjelpskomité måste inrättas. I spetsen för denna stod landshöfdingen och filialer funnos i alla socknar inom Jemtland. Jag var sjelf medlem i en sådan filialkomité. Nöden var så stor, att man för att uppehålla lifvet måste mala halm och ärtris i mjölet och jag var sjelf med om att mala ett hästlass ärtris för att fördryga brödfödan åt dessa menniskor. Jag minnes äfven, att jag på hösten inköpte 3

tunnor korn, och att jag då på 100 kronor fick 1 krona tillbaka — en tunna kostade således då 33 kronor.

Men, frågar någon, hvarför tala om försvunna tider? Tala i stället om den tid, som är! Detta inkast är till en del rätt, men till en del orätt. Ty den axel, som leder tidens hjul, den regleras hvarken af oss frihandlare eller af protektionisterna, utan af en högre hand, och det kan hända, att än en gång samma dystra tafla rullas upp, som under tiden mellan 1860 och 1870. Och jag frågar: Hvad skall det blifva af dessa stackars skogsmenniskor, ifall då samma hårda obarmhertighet rådde i fråga om tullsystem, som nu är rådande? Jag antager, att det endast genom denna lilla skildring borde vara möjligt för litet hvar att se, att det allmänna gagn, som man vill tillägga lifsmedelstullarne, omöjligen kan vara verkligt, utan att dessa, på samma gång de blifva till de fås fördel, ovilkorligen måste blifva till nackdel för den stora mängden. De äro ovedersägligen till nackdel för landets nordligare provinser och för städernas invånare.

Man har jemfört vår ställning med Tysklands, Italiens, Frankrikes och Spaniens, och sagt, att då lifsmedelstullarne passat för dessa länder, så böra de kunna passa äfven för oss. Men det förundrar mig, huru man kan glömma, att *vi* hafva polcirkeln inom våra landamärena, men att de nämnda länderna äro lyckligt lottade länder och ligga på långt afstånd från oss.

Jag vågar icke hoppas att kunna åstadkomma någon förändring i det bestående systemet. Men Riksdagen är, såsom en talare i lördags yttrade, icke till blott för att vår röst skall göra sig gällande i kammaren. Nej, den skall göra sig hörd i hela landet. Och den mängd af fattiga bönder, torpare och arbetare, som bo i min valkrets, fordra bestämdt, att deras representant skall låta Riksdagens medlemmar veta, hurudan deras ställning är.

Jag håller så mycket mera fast vid den uppfattningen, att allmänt gagn icke kan komma af dessa lifsmedelstullar, som jag i lördags hörde en min intime vän från Skåne yttra, att han representerade en mängd småbönder, som alldeles ingen nytta hade af dessa tullar. Och då detta är förhållandet i Skåne, så torde man väl få antaga, att det gäller hela riket.

Vidare hörde jag då vice talmannen yttra, att fastän vi nu i 3 års tid haft dessa tullar, ställningen på Öland dock är sådan, att man der kan få jord nära nog för ingenting. Således hafva då tullarne icke medfört någon hjälp der heller, då ställningen är lika dålig, som före deras införande. Jag kan icke heller finna, att förhållandena blifvit förbättrade i min hemtrakt, utan vi stå och stampa på samma ställe, kanske med mera suckar och tårar, ty tiderna hafva försvårats icke blott derigenom att spanmålsprisen stigit, utan äfven derigenom att arbetsprisen sjunkit, så att man på många ställen ej ens till något pris får arbete.

Herr talman, jag skall be att få sälla mig till dem, som yrkat bifall till utskottets förslag om tullnedsättning å mjöl.

Herr Bexell: En talare på hallandsbänken påstod, att de stora

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

ångqvarnarne endast inköpa utländsk spanmål. Jag vill protestera mot detta påstående. I den bygd, der jag bor, säljes råg och hvete till handelsqvarnarne.

Herr Lyttkens hade äfven mycket att beställa med potatistullen. Jag har emellertid aldrig funnit, att den spelar någon synnerlig rol. För herr Lyttkens är det väl möjligt, att den gör det, då herr Lyttkens är bränvinsbrännare.

Jag yrkar, att tullen å mjöl måtte blifva som den är.

Herr Hellgrén: Jag hade icke tänkt begära ordet, då det väl knappast kan tjena någonting till att här yttra sig. Jag är dessutom i väsentlig mån förekommen af herr Nordin, som för en stund sedan hade ordet. Han talade om en socken, som hette Frostviken, inom hans valkrets. Nu gränsar mitt kommittentskap till hans och innehåller cirka 2 å 300 kvadratmil. Inom detta stora område finnes enligt statistiken för 1888 cirka 24,000 människor. Hela mitt kommittentskap kan jämföras med Frostviken. Det gränsar till de norska fjellen, och vi hafva hvart tredje eller fjerde år att påräkna missväxt. Det torde vara klart, att inbyggarna under sådana förhållanden äro nödsakade att från andra håll köpa hela sin brödföda. Om man beräknar, att det inom valkretsen finnes 24,000 personer, och att de behöfva minst en säck mjöl för hvar person för att kunna lifnära sig och man multiplicerar antalet säckar med 4,30, så får man veta, huru mycket af tullens välsignelser detta folk får åtnjuta. Det har sagts, att äfven de mindre jordbrukarne skulle hafva nytta af det nuvarande tullsystemet. Inom mitt kommittentskap finnes det uteslutande små jordbrukare — och de räknas icke i hundratals, utan i tusental — af hvilka många ega endast $\frac{1}{4}$ mantal, och blott en innehar $\frac{1}{2}$ mantal och denne bor i närheten af de norska fjellen, och han lider icke så litet men af denna tull, ty växtligheten der är mycket dålig, och han måste därför hemta sin brödföda från kusten. Afståndet till denna är 40 mil och om man beräknar, hvad skjutsen kostar, så blir för honom priset per säck cirka 40 kronor. Och utom honom finnes en stor del af dem jag representerar, som äro nödsakade att taga hem sin brödföda från kusten, och den socken, som ligger närmast denna, är 13 mil aflägsen från kusten, och de, som bo längst upp, befinna sig, som jag nyss nämnde, på 40 mils afstånd derifrån.

Under lördagens debatter framhölls af herr vice talmannen, att norrländingarne hafve skogstillgång och kunna lefva på skogarne. Men, mine herrar, det är icke så mycket i behåll af dessa, som man kan tänka sig, ty för att kunna lifnära sig, hafva de flesta invånarne varit tvungna att afyttra sin skog på 50 års afverkningsrätt, och det finnes nu en stor mängd af dessa jordbrukare, som icke ega dispositionsrätt öfver sin skog, och jag vågar äfven påstå, att de till större delen förtärt den inkomst, som skogen lemnat. Man må sålunda säga hvad man vill om dessa tullar, så torde dock ej kunna förnekas, att det är dessa människor, som hårdast drabbas af dem.

Detta gäller nu Vesterbottens lappmarks befolkning. Men det finnes äfven en sådan inom Norrbotten. Det är öfver 15,000 personer,

som bo i Norrbottens lappmark, och jag tror ingalunda, att der bättre förhållanden äro rådande. Sammanlægges hela denna folkmängd, som hårdast drabbas af lifsmedel tullarnes börda, så uppgår den alltså till omkring 40,000 personer.

Det var äfven ledsamt att höra, att herr vice talmannen, när han var uppe i Norrland, såg så litet skog. Men så underligt har det icke varit, då han rest öfver Luleå—Ofotenbanan, och nog har väl herr vice talmannen reda på, att då skogarne på visst afstånd från banan upplätos till det bolag, som byggde banan, det icke var troligt, att det skulle komma att spara något af de pinnar, som funnos i närheten och som de hade rättighet att taga. Men det fins dock ej så litet skog i Norrbottens och Vesterbottens län, ty om man går till de uppgifter, som vi fått af domänstyrelsen, så se vi, att statsverkets inkomst af skogsmedel 1889 inom Norrbottens län uppgick till 784,411 kronor och inom Vesterbottens län till 546,263 kronor, således tillsammans nära 1 $\frac{1}{2}$ million, och äfven i Jemtland har staten stora inkomster på skogarne. Och äfven befolkningen har genom afvittringen fått sin beskärda del. Sedan afvittringen kommit till stånd i dessa trakter, så nedlägges, för att få odlingen att fortgå i naturlig ordning, största delen af de skogsmedel, som ännu finnas qvar, på laga skiften. Ty förr äro laga skifte blifvit verkställt, så tror jag icke, att det blir riktig ordning. Det finnes visserligen öfverflöd på jord, men det saknas arbetskrafter. Att de små jordbrukarne skulle kunna konkurrera med sågverksintressena är alldeles omöjligt, och dessa små jordbrukare måste derigenom blifva ännu mera lidande.

Vi fingo höra af herr vice talmannen, att jordbruksarbetarne på Öland hade det mycket ansträngande, men de norrländska hafva det fullt ut lika ansträngande, och få sannerligen icke, som herr vice talmannen tycktes antaga, ligga på latbänken. Men hvad som trycker och kränker dem är att brödfödan blifvit fördyrad, och jag tror, att alla som satt sig in i förhållandena i dessa trakter skola nödgas gifva mig rätt deri, att tullarne för denna del af vårt land äro onaturliga.

Herr talman, jag vill icke uppehålla tiden längre, utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Vadensjö: Jag skall instämma med herr Johansson på stockholmsbänken, som nyss yttrade, att det kunde vara alldeles tillräckligt att sätta ner ifrågavarande tull till fyra kronor. Han är en gammal fackman i detta fall och bör därför hafva klart för sig dessa förhållanden. Så att när han säger det vara nog, tror jag att det är tillräckligt. Men i sin motion säger han emellertid sig anse en tullsats af 4 kronor vara alldeles för mycket och föreslår 3 kronor 40 öre. Alltså 10 öre mindre än jag föreslagit.

Ser jag på priserna under 1890 och prisskilnaden mellan omalen råg och malet mjöl, finner jag att den varit omkring 2 kronor eller varierat mellan 1 krona 90 öre och 1 krona 80 öre. Om man nu också icke kan förneka detta, utan det står såsom en sanning att för det året samma höga tull på sammanmalet mjöl och fint mjöl beredt qvarnegerne större förtjenst, får man väl också taga i betraktande, hvad

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

man har i behåll och hvem som skall betala mjölet och brödet i hvardera fallet. Då man ser på allt detta, så kan man icke annat än tycka, att dessa qvarnegare må kunna vara nöjda med en kronas förtjenst å 100 kilogram af den omallda rågen och att det beloppet kan vara nog skydd för deras industri. Jag kan icke heller förstå att herr Johansson uppträder så i dag, då hans motion är klart och tydligt skrifven och visar på en annan siffra än den han nu påyrkar. Såsom jag redan yttrat, kan jag emellertid icke annat än sluta mig till dem, som yrka 4 kronor, då det vill synas som skulle mitt särskilda yrkande ej hafva någon utsigt till framgång.

Herr Gunnar Eriksson: Herr talman! Af de anföranden, som förekommit både i lördags och i dag vid behandlingen af detta bevillningsutskottets betänkande, framgår ovedersägligen att den ena fraktionen icke kan öfvertyga den andra.

Jag har också nu begärt ordet endast för att tillkännagifva och få till protokollet antecknad, att jag i lördags röstade för nedsatta tullar eller, der utskottet sådant föreslog, för tullarnes totala afskrifvande. Jag ber att få tillägga, att jag tänker rösta på samma sätt i dag, så mycket hellre som jag icke kunnat uppskatta välsignelsen af tullbeskattningen. Jag kommer alltså att rösta för bifall till utskottets förslag äfven i den nu föredragna punkten.

Häruti instämde herrar *Lindgren* och *Lundström*.

Herr Arhusiander: Mina åsikter angående tullarne å lifsmedel torde vara kända af kammarens flertal, då jag vid föregående riksdagar haft tillfälle att uttala mig emot deras lämplighet. Jag har fortfarande anledning anse dem båda orättvisa och betungande och hårdast drabbande den delen af befolkningen, som har minsta förmågan att bära dylika skatter. Jag har under de 3 år, som tullarne tillämpats, icke heller kunnat få någon annan åsigt om dem. Tvärt om har min öfvertygelse om tullarnes olämplighet blifvit stärkt af det stora missnöje, man med hvarje dag allt mera fått höra uttalas öfver en sådan beskattning.

Man har sagt att arbetsprisen stigit genom tullarne. Derom råda dock olika meningar. Inom industrien är det så att arbetslönerna stiga och falla efter vexlande konjunkturer. Men äfven vid låga konjunkturer med låga arbetspris kvarstår dock denna höga beskattning på lifsmedel, som gör arbetarnes ställning än hårdare och svårare än den eljest skulle hafva varit. Äfven inom jordbruksindustrien, torde icke belåtenheten vara så stor med den så mycket omtalade förbättringen i arbetslönerna. Ty man känner till från sista sommaren, att mycken oro då rådde bland jordbruksarbetarne. De slöto sig tillsammans, instälde sitt arbete och fordrade högre aflöning. Men jag har sett att på åtskilliga ställen kunde de icke erhålla någon förbättring.

Jag deltog icke i diskussionen i lördags i frågan om lifsmedels-tullar, emedan jag alltför väl insett att jag icke kunde komma fram

med några skäl, som vore i stånd att förändra mina motståndares åsikter. Men jag har åtminstone bibehållit mina egna förra åsikter. Och då de i denna punkt äro öfverensstämmande med utskottets förslag, hvilket jag biträdt, röstar jag nu för bifall till detsamma.

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Herrar *Thestrup*, *Skytte*, *Wijkander* och *Nilsson* i Vrångebol förklarade sig instämma häruti.

Herr *Andrén*: Jag hade icke tänkt uppträda i denna fråga, men då vi sakna öppen votering i kammaren, anser jag mig tvungen att såsom representant för ett stort stadssamhälle gifva min åsigt till känna. Jag har sålunda begärt ordet för att tillkännagifva, att jag icke kunnat vara med om de skyddstullar, som vi hafva, och att jag därför konsekvent röstat för antingen deras minskning eller, der sådant af utskottet varit föreslaget, deras totala borttagande. Härtill borde kanske mitt yttrande inskränkas. Men under lördagens debatt förekommo ett par anföranden, som jag anser böra bemötas. Det ena afgafs af representanten från Upsala universitet, professor *Boëthius*. Han talade då bland annat om att frihandelssystemet kunde jemföras med "ett opiat, som kan lindra för tillfället, men icke botar den kroniska sjukdom, hvaraf samhällskroppen lider, eller arbetslösheten." Jag skulle också vilja använda något slags läkareterm angående skyddssystemet, sådant vi här hafva det. — Vi fingo detta system på halsen, därför att ekonomiska ställningen i Sverige var dålig och det en lång tid såg ut som detta tillstånd skulle komma att räcka länge, och folket var missnöjdt. Hvad skulle man då göra? — Kloka menniskor låta tiden verka, ty de veta att i ekonomiska angelägenheter tiden utjemnar allt. Och det visade sig äfven sedermera att konjunkturerna blefvo bättre, hvilket icke var protektionismens förtjenst, såsom blifvit sagdt. Men så förståndiga ville de icke vara att se tiden an. De vände sig i stället till quacksalvare och sådana hafva ju alltid botemedel färdiga för alla sjukdomar. Jag skulle icke vågat ett så djerft påstående, om det icke förut blifvit bekräftadt af den man, som för närvarande är Sveriges statsminister. Han yttrade vid 1886 års riksdag, då bevillningsutskottets betänkande angående föreslagna tullar å omalen spanmål med 2 kronor, å malen spanmål med 3 kronor 50 öre, å malt med 2 kronor 50 öre och å kli med 38 öre behandlades, följande:

"Under anhållan om ursäkt för det jag så länge upptager kammarens tid, ber jag till sist att, då jag funnit mig ännu ega kammarens öra, få forma om de ord, den store finske skalden låter segraren vid *Jutas* före drabbningen uttala till den unge läkaren: "Tänk ut en sats, min herre, som gör mig för i morgon sjufaldt värre, men hjälper mig i dag på mina ben."

"Jag vill att vi skola komma på benen, den dag i dag är, och röstar i sådant hopp bifall till bevillningsutskottets utlåtande."

Det var på sådana skäl, som vi fingo det s. k. nya systemet. Det bör också falla. Och jag vet att, äfven om det icke faller så snart, det endast är en tidsfråga, när det faller.

Det är ännu ett yttrande, som anfördes under samma öfverlägg-

*Angående
tullen å mjöl
och grön
m. m.
(Forts.)*

ning och hvilket icke heller torde böra blifva alldeles obesvaradt, nemligen det som bevillningsutskottets förre ordförande hade, då han som vanligt ville gå trävaruhandteringen på lifvet. Han upprepade då såsom stöd för sin åsigt att behålla tullarne, sin sats från föregående året, då frågan gälde franska och spanska traktaterna, nemligen "att det minsta uppsviug i trävarumarknaden betyder der ovanligt stora belopp." Men på denna grund bör man väl icke fördyra industriens produktionskostnader. Det är nu ett ledsamt faktum, att trävaruindustrien är utsatt för stora prisförändringar, och om densamma vid goda konjunkturer lemnar god afkastning, så är väl icke skäl att låta den därför lida.

Härmed torde jag hafva tillräckligt yttrat min åsigt. Jag skulle helst hafva velat rösta för bifall till utskottets förslag, men då jag på grund af den votering, som i lördags försiggick, tror att vi få mer eller mindre behålla dessa tullar och det är klokare att vinna något än intet, så instämmer jag i Olof Joussons förslag om en tullsats af fyra kronor.

Herr Petersson i Dänningelanda: Under den långa debatt, som i denna fråga egt rum både i dag och i lördags, hafva många uttalanden skett från båda partierna, utan att dock något egentligt nytt i sak tillkommit. Å ena partiets sida säges, att köparne få betala pris-skilnaden genom tullarne, å andra sidan säges att säljarne få betala den. Det är kanske icke fullt riktigt någotdera. Ty ett faktum är — hvilket både protektionister och frihandlare kunde vara ense om — att priset å en vara stiger och faller i förhållande till tillgång och efterfrågan. Har ett land eller en enskild större produktion än hvad i landet eller af honom kan konsumeras, så säljes öfverflödet och man tager endast hvad som behöfves på den utländska världsmarknaden. Samma regel gäller äfven för utlänningen i dess handel med Sverige. Hafva vi tillräckligt med förnödenheter inom landet, så köpa vi nog icke något från utlandet. Och blir något då importeradt från utlandet betalas det icke mer därför än hvad det skulle kosta, om det köptes inom landet. Skyddet utgör väl sålunda en säkerhet för att den inhemske producenten skall kunna sälja framför den utländske. Detta är också hufvudsäket, hvarför dessa tullar åsattes.

En motsägelse finner jag i herrar frihandlares bevisföring, då de säga att köparne få betala tullen. När i denna kammare förlidet år var fråga om att någon eller några af handelstraktaterna med utländska magter skulle uppsägas, hörde man frihandlarne uttala den farhågan att, om ett sådant beslut fattades, skulle det försvara den svenska exporten till Frankrike och andra länder af våra jern- och trävaror och hvad vi nu kunna hafva att sälja. Deraf framgår att de just befarade att exportörerna af dessa våra öfverflödsvaror sjelfva skulle få bekosta den tull, som kunde åsättas i dessa länder, sedan man icke längre vore bunden af handelstraktater. Alltså, motivet för deras afstyrkande var att de trodde att säljarne skulle få betala tullen. Men, som sagdt, för min del har jag den ståndpunkten, att jag tror

det tullarne drabba både säljare och köpare och att priset är beroende på tillgång och efterfrågan.

Medan jag har ordet, skall jag be att få bemöta hvad en talare på norrlandsbänken, herr Nordin, yttrade. Han sade att en säck mjöl eller en tunna råg — hvilketdera han menade, fattade jag icke riktigt — kostade i Norrland och i hans trakt 27 kronor. Jag betvivlar icke att hans uppgift är riktig. Men det är väl icke tullen, som vållar det höga priset, utan de långa afstånden bära väl skulden. Och äfven i detta fall böra norrländingarne vara det nya systemet tacksamma, ty vi hafva till jernvägar i Norrland både vid denna och föregående riksdagar beviljat åtskilliga millioner; och detta måste ju bidraga att sänka priset på spanmål i dessa landsdelar, ty ju mer kommunikationsväsendet utvecklas, ju närmare komma orterna hvarandra och ju mer komma prisen att sjunka.

Han talade äfven om det nödår, som långt tillbaka i tiden redan på 1860-talet inträffade i Norrland i följd af frost. Sådant måtte väl dock icke få läggas det nya systemet till last, då det afser händelser som tilldragit sig 18 à 20 år innan tullarna åsattes, och som intet system i världen kan ändra.

Hvad angår hans uppgift att en socken i Frostviken blifvit lidande under det nya systemet, så är väl detta icke alldeles omöjligt, men i sådant fall få de enskilda intressena underordna sig det stora hela. Tullarna hafva ju tillkommit för att skydda vår industri på alla områden gent emot utlänningen och derigenom äfven utjemna de missförhållanden, som i ett eller annat afseende förefinnas inom vårt eget land, men skulle det oaktadt en eller annan socken blifva mer eller mindre lidande deraf, så utjemnas nog detta småningom genom jernvägsnätets utsträckning i alla riktningar.

När man nu hört att äfven herrar frihandlare vilja gå så långt som till att påyrka en mjöltull af ända till 4 kronor, så finner man deraf, att äfven de icke längre tro på tullarnas skadlighet eller att de skulle kunna upphävas, utan de anse, att blott en nedsättning af 30 öre bör ske. Detta gör $2\frac{1}{2}$ öre på ett gammalt pund. Tro herrarne då, att dessa $2\frac{1}{2}$ öre kunna hjälpa de fattiga? Jag tror det icke, ty dessa pengar stanna nog i andras fickor.

För öfrigt voro vid spanmåls- och mjöltullarnas införande meningarna delade äfven bland tullvännerna om tullsatsernas storlek. På spanmålen ville man hafva en så låg tull som möjligt för att icke allt för mycket fördyra varan, men deremot en proportionsvis något högre mjöltull, icke för att fördyra denna vara för köparne, utan för att skydda och bevara vår svenska qvarnindustri. Ty att vi fortfarande skulle behöfva köpa en del hvete och råg från utlandet, derom voro meningarna icke delade, men vi ville att *svenskarne* skulle få *förmåla* så mycket af denna utländska spanmål som möjligt och derigenom vårt folk få arbete, och detta var anledningen, hvarför mjöltullen sattes något högre i förhållande till spanmålstullen. Då nu våra meningstotståndare icke vilja göra större nedsättning än 30 öre, inse herrarne att detta obetydliga belopp icke har någon inverkan för dem som skola köpa, utan att det blir de stora importörerne, som taga hela

*Angående
tullen å mjöl
och grym
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

förtjensten, och då vill jag hellre gifva våra inhemska qvarnar dessa 30 öre.

På dessa skäl yrkar jag, att den nuvarande tullsatsen måtte bibehållas, likasom jag anser, att vi ännu icke böra nedsätta några af de tullar, som för tre år sedan infördes, ty tre år är en allt för kort tid för att kunna riktigt bedöma deras verkningar.

I detta yttrande instämde herr *Andersson* i Löfhult.

Herr Lasse Jönsson: Herr talman, mina herrar! Då nu diskussionen kommit derhän, att man icke endast inför Riksdagen utan äfven inför hela landets befolkning drager fram alla möjliga beskyllningar mot det nya systemet, och då man äfven börjat tala om dåligt samvete, såsom en talare på hallandsbänken behagat yttra, då finner äfven jag mig föranlåten att något litet taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk.

Det är märkvärdigt med dessa tullfrågor att, så snart man kommit i gång med dem, vet man aldrig, hvar mau skall stanna. Här har nu upphörligt framhållits, att de och de födoämnen blifvit så och så mycket fördyrade, och alltid är det tullarna, som gjort allt detta, men herrarne tala aldrig om en annan slags tull, som dock är så allmän, att hvarje människa borde tänka på den, jag menar den stadstull, som nu fins. Det är nu många år sedan den gamla stadstullstullen upphörde. Då uppstod en allmän belåtenhet hos svenska folket öfver den sålunda utvidgade näringsfriheten. Landtmännen glädde sig öfver att slippa blifva hindrade vid tullportarna och stadsboarne å sin sida glädde sig åt den lättare förbindelsen med landtboarne och åt hoppet om billigare födoämnen. Sedermera fortgick det sålunda i många år under allmän belåtenhet, men år 1883 fattades ett beslut, om hvilket ingen då kunde ana, att det skulle komma att medföra sådana följder, som sedan visade sig. Det hade nemligen i flera år väckts motioner om att, emedan det ofta visat sig, att personer, bosatta i städerna, drefvo en stor rörelse på landsbygden utan att der erlägga någon skatt, Riksdagen måtte besluta, att rörelse borde beskattas, der den drifves. Ett sådant beslut, som hufvudsakligen hade afseende å den norrländska trävarurörelsen, blef också antaget, utan att någon människa då kunde drömma om, att det skulle komma att tillämpas på torghandeln i städerna. Emellertid har det under de senare åren blifvit allmän kutym, att städernas taxeringsnämnder upptaxera de personer från landsbygden, som på torgen drifva handel, och derigenom måste obestriddigen varorna fördyras. Det första prejudikat i denna väg, som jag sett, är från år 1886, då en skomakare i Örebro län af Kongl. Maj:t i högsta domstolen dömdes att till Örebro stad skatta för inkomst af 2,000 kronor, därför att han å dervarande torg på torgdagar och marknader försålt sina vanor. Sedermera blef också en slagtare från Grödinge socken 1887 ålagd att i Stockholm betala skatt för 600 kronors inkomst, därför att han på den åt landtslagtarne anvisade plats å Hötorget under vintertiden handlade med kött. På grund af dessa prejudikat har man sedermera

i alla städer, som jag kunnat komma underfund med, tvingat alla landtslagtare samt brödbakare och handtverkare från landet, hvilka vilja handla å torgen, att till städerna betala skatt. Det är märkvärdigt, att icke tidningarna talat om detta och sökt utreda, hvem som betalar denna skatt. Jag antar, att städernas invånare resonnera som så: det är klart, att vi måste skydda våra egna slagtare, bagare och andra handtverkare, och de landtbor, som skola betala denna skatt, få se till att skaffa sig billigare pris, då de köpa upp sina varor på landsbygden, så att de hafva råd att betala skatten.

Härmed må vara huru som helst, men nog är det märkvärdigt att en person, som bor på landet, skall bidraga till städernas bekvämligheter, till deras gatu- och lyshållning och dylikt. Detta är oegentligt, men städernas representanter hålla före, att landtboarne få söka skaffa sig sjelfva så mycket billigare pris vid sina uppköp som beloppet af den skatt, hvilken de skola betala till städerna. Men samma förhållande är det nu i fråga om tullen. Kan icke den, som köper upp kreatur från Finland, eller något annat land, resonnera på samma sätt, så att han får betinga sig sjelf lägre pris och derigenom få pengar att betala tullen med. Det är väl icke alltid så säkert, att det är konsumenterna, som få betala prisskilnaden. Jag kan åtminstone icke tro det, men genom dessa trakasserier mot landtslagtare m. fl. uppkomma så märkvärdiga förhållanden, som omnämndes här i lördags. En stadsrepresentant från Blekinge omtalade då, att de på torget inne i staden Karlskrona fingo betala 10 kronor per hektoliter för potatisen, under det att en landtrepresentant från samma län berättade, att man ute på landet aldrig fick mera betaldt än högst 5 kronor för hektolitern och för potatis af sämre beskaffenhet endast 3 kronor. Det är således klart, att denna prisskilnad måtte bero på de trakassarier, som från städernas sida beredas landtmännen och framtinga mellanhänder.

I min hemort vågar sig nästan ingen jordbrukare in på torget, ty han blir blott förfördelad. Slagtarne äro de enda, som äro nog modiga att trotsa detta, men så snart de komma in, få de betala skatt, huru fattiga de än äro. Det fans en person, med hvilken jag är bekant, och som varit mindre bemedlad i trettio år, och denne person fick hjälp af några personer till att inköpa ett par svin. Han var emellertid nog oförsigtig att stycka dessa i sin vagn å torget, innan han sålde dem, och tvärt fick han en stämning på halsen och, enligt ett utslag, som jag har här, dömdes han till 10 kronors böter. Utmåtningsmannen gaf intyg om, att han saknade tillgångar, och så fick han fyra dagars fängelse. Så går det till, men då talar man icke om fördyrandet af brödet och köttet för de fattige. Jag tror dock, att detta är ett fördyrande af brödet och köttet i lika hög grad som genom den utländska tullen.

Jag skall icke göra något yrkande. Jag har blott velat lemna några upplysningar, för att man skall taga saken litet lugnare, och jag tror att vi då skola inse, att det fins flera omständigheter än dessa utländska tullar, som verka fördyrande på brödet och köttet.

Herr Johansson från Stockholm: Herr talman, mina herrar!

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

Jag skall be att få upplysa herr Persson i Vadensjö, att jag icke motionerat om sänkning af tullen öfver hufvud taget för allt mjöl till 3 kronor 40 öre. Jag har endast i fråga om det grofva rågmjålet önskat att, så länge den nuvarande rågtullen finnes kvar, skilnaden mellan denna tull och rågmjölstullen måtte minskas från 1 krona 80 öre till 90 öre pr 100 kilo, och därför har jag föreslagit en motsvarande sänkning af tullen å sammanmalet rågmjöl.

Medan jag har ordet, skall jag be att få tacka herr Petersson från Dänningelanda, därför att han ändå medgaf, att tullen å mjöl var satt något för högt. Det var nog icke mycket, han ville medgifva, kan jag tro; men han sade sig anse, att dessa 30 öre icke vore något att pruta på. Han tyckes alltså hylla den gamla satsen, att "tål du vid det, så tål du vid det också". 30 öre här och 30 öre der kan dock bli pengar af.

Hvad angår den värde talaren på skånebänken, som anförde, att de slagtare från landsbygden, som togföra kött på Stockholms torg, få betala någon skatt, så får jag nämna, att för det första det är högst få, som behöfva göra det, och att för det andra de få betala den efter en beräknad inkomst af 800 kronor. Vanligtvis är det sådana slagtare, som äro i staden på torget hvarje dag och der hafva vissa platser sig anvisade. Alla de hundrade — för att icke säga tusentals landtbor, som komma in hit med sina landtmannaprodukter både landvägen och på ångbåtar eller roddbåtar, och som belamra våra broar och hamnar, de betala ingenting. Det var endast detta, jag ville säga.

Herr Dieden: Jag begärde icke ordet under debatten på lördagen, emedan jag anser, att min åsigt i tullfrågan är tillräckligt känd i kammaren. Jag ansåg mig icke heller då böra instämma med någon talare, orsaken dertill var den, att tre års erfarenhet eller obehag af förtullningen har så befast min åsigt, att jag endast kan önska spanmålstullarnes fullständiga afskaffande, och då intet yrkande derom förelåg, återstod mig endast att rösta för nedsättning.

Varorna fördyras icke allenast genom tullen, utan äfven genom förtullningens direkta och indirekta kostnader. Exempel på sådana obehag och kostnader har herr Lyttkens nyligen framdragit för herrarne.

Men det var debatten om mjöltullen, som uppkallade mig. Jag skall då först i sanningens intresse tillåta mig att i förbigående rätta en beräkning af herr Olof Jonsson i Hof. Han sade nemligen, att det är billigare att frakta spanmål från utlandet till inlandet än att frakta mjöl. Det går dock väl icke an att beräkna saken på det sättet. Ty tar man in spanmål till qvarnarne, så skall den ju der förmalas och sedan skall mjölet läggas i säckar och dessa så fraktas till konsumenterna, och detta måste bli dyrare, än om man inför mjöl direkt från utlandet till konsumtionsplatserna.

Hvarför jag dock egentligen begärde ordet, det var för att yttra mig med anledning af den debatt, som uppstått om en mjöltull af 4 kronor pr 100 kilo. Vi hafva ju i denna kammare bestämt tullen för omalen spanmål till 1 krona 50 öre, och då kunna vi ju icke riskera

att få mjöltullen fastslagen till 4 kronor. Ty för min del anser jag icke omöjligt att sådana förhållanden i prisväg kunna inträffa, innan det blir gemensam votering, att många af de tullvänner, som i lördags röstade för tullarnes bibehållande, torde vid en gemensam votering rösta för deras nedsättning till 1 krona 50 öre. Skulle detta inträffa, vore det farligt att i dag hafva fastslagit en mjöltull af 4 kronor.

Jag kan därför för min del endast yrka bifall till utskottets förslag,

Herr *Lundberg* instämde med Herr *Dieden*.

Herr *Hahn*: Jag anhåller blott att få yttra några ord med anledning af herr *Lasse Jönssons* anförande. Han nämnde ett exempel från Örebro med afseende på torghandeln derstädes. Jag får med anledning deraf nämna, att en stor del af skohandeln i Örebro icke afser att fylla sjelfva stadens behof, utan det är en s. k. genomgående handel; skodonen skickas sedan till Stockholm och Norrland. Emellertid medgifver naturligtvis det knappa utrymmet i Örebro icke, att en sådan handel får alldeles skattefritt bedrivas. Af herr *Lasse Jönssons* anförande kunde man möjligen draga den slutsatsen, att samtliga landtbor i städerna skulle blifva beskattade. Så är dock på långt när icke fallet. Det är blott en och annan industrigren man beskattar. För öfrigt förekommer ingen skatt af ifrågavarande art i städerna.

Hvad den nu föreliggande frågan beträffar, skall jag be att få instämna i det af utskottet framställda förslaget om mjöltullens nedsättning till 2 kronor 50 öre pr 100 kilogram.

Herr *Olson* i Stensdalen: Då jag icke har instämt med någon af dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan, anhåller jag härmed att få till kammarens protokoll antecknadt, att jag ämnar rösta för bifall till densamma. Jag har i fråga om de punkter, som redan afgjorts, ställt mig i ledet af dem, som önska en nedsättning i tullarne, och jag kommer äfven i fortsättningen att sluta mig till den meningen, som anser en nedsättning vara af nöden. Ty i år, såsom i fjor, är det min lifliga öfvertygelse, att det här är fråga om en orättfärdig beskattning, som har fallit synnerligen tungt på sådana personer, hvilka hafva minsta förmåga att bära densamma. Hvad för öfrigt beträffar den välsignelse, som skulle hafva kommit de små jordegarne till del genom tullarne, så ber jag att få nedlägga min beständaste protest mot påståendet, att så varit händelsen. Vi hafva verkligen icke haft någon erfarenhet deraf. Vi hafva tvärt om fått göra den erfarenheten, att åtskilliga varor blifvit för oss fördyrade.

Herr *talman*, jag anhåller därför att på det lifligaste få yrka bifall till utskottets hemställan vid den nu föredragna punkten.

Herr *Stjernspetz*: Ehuru här blifvit fäldt mer än ett yttrande, som kunde gifva anledning till ett ytterligare förlängande af diskussionen, vill jag dock ej upptaga kammarens tid med en vederläggning deraf. Blott i förbigående anhåller jag att få påpeka det alldeles

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

förunderliga resultat, hvartill herr Boëthius kom i lördags. Han framhöll vårt lands hårda klimat, det strängare arbete, som i följd deraf kräfves, behovet af rikligare föda, varmare kläder och boningsrum hos oss i jemförelse med sydligare länder o. s. v. Dessa förhållanden äro nu verkligen oemotsägliga, och jag har också i en broschyr, som jag utgaf för 8 år sedan, sökt framhålla dem. Men från dessa ovedersägliga fakta kom jag för min del till en alldeles motsatt slutsats — den nemligen, att vi måste söka, så vidt möjligt är, att underlätta våra existensvilkor, således icke pålägga några nya bördor, allra minst med hänsyn till de nödvändigaste lifsförnödenheterna och dymedelst på konstladt sätt ytterligare försvåra tillvaron. Deraf kan ingen "blomstring" uppstå utan raka motsatsen. Icke heller hafva vi här i landet så godt om penningar att vi därför skola fördyra allting.

Hvad den nu föreliggande frågan beträffar, så vill jag, som sagdt är, ej upptaga kammarens tid vidare utan anhåller blott att, med åberopande af de skäl, som redan blifvit anförda, få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det ej gerna kan vara konsekvent handladt att, efter det beslut kammaren fattat i afseende på spanmålstullarna, nu gå in på det af herr Olof Jonsson i Hof framställda förslaget om mjöltullens nedsättande från 4 kronor 30 öre till 4 kronor. Jag tror för min del, att, då utgången af förslaget om spanmålstullens nedsättande ännu ej är afgjord och då majoriteten för dess bibehållande icke är så stor, det vore i hög grad oklokt af kammaren att redan nu taga för gifvet, att spanmålstullen skulle komma att bibehållas till sitt fulla belopp, och därför endast minska mjöltullen med 30 öre. Då jag anser, att detta vore origtigt och komme att stå i skarp strid med kammarens beslut i lördags, anhåller jag, att kammaren måtte, med afslag å andra yrkanden, bifalla utskottets förslag oförändradt.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o af herr Persson i Vadensjö: att tullen å spanmål, malen, mjöl och gryn, alla slag, måtte nedsättas till 3 kronor 50 öre för 100 kilogram; 3:o af herr Jonsson i Hof: att ifrågavarande tullsats måtte bestämmas till 4 kronor för 100 kilogram, och 4:o bifall till reservanternas hemställan om tullens bibehållande vid dess nuvarande belopp 4 kronor 30 öre för 100 kilogram. Herr talmannen gaf propositioner i enlighet med dessa yrkanden och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till herr Jonssons i Hof yrkande. Votering begärdes. I anledning häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, ånyo de öfriga yrkandena, af hvilka det som afsåg bifall till utskottets hemställan nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i följd hvaraf och sedan till kontraposition i denna votering antagits bifall till reservanternas hemställan nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om 14:de punkten

i bevillningsutskottets betänkande n:o 1 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan, röstar

*Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)*

Ja

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall den af friherre Barnekow m. fl. vid denna punkt afgifna reservation.

I denna votering röstade 115 ledamöter ja och 97 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den, som bifaller bevillningsutskottets hemställan i 14:de punkten af betänkandet n:o 1 med den ändring, att tullsatsen 2 kronor 50 öre utbytes mot 4 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Hufvudvoteringen utföll med 122 ja mot 90 nej; och hade kammaren alltså i enlighet med japropositionens innehåll beslutat, att tullen å *spanmål, malen, mjöl och gryn* skulle nedsättas till 4 kronor för 100 kilogram.

Efter föredragning vidare af *punkten 15.* deri utskottet hemställt, att herr Johanssons från Stockholm ofvanomförmälda motion icke måtte af Riksdagen bifallas, begärdes ordet af

Herr Herslow, som yttrade: Efter det beslut, som kammaren fattat vid den föregående punkten, antager jag, att utskottets hemställan nu egentligen borde hafva följande lydelse: "att herr Johanssons motion ej må till någon Riksdagens vidare åtgärd föränleda", eftersom vare sig rent bifall eller rent afslag till motionen, sådan den föreligger nu, väl icke gerna kan komma i fråga. Jag hemställer därför, att herr talmannen ville framställa proposition till beslut i punkten enligt den af mig nu gjorda formulering.

Vidare anfördes ej. Med bifall till den af herr Herslow sålunda gjorda hemställan, beslöt kammaren, att den ifrågavarande motionen icke skulle till någon Riksdagens vidare åtgärd föränleda.

Angående
tullen å mjöl
och gryn
m. m.
(Forts.)

Punkten 16.

Bifölls.

I fråga om *punkten 17*, innefattande utskottets hemställan, att tullen å *gryn, ris-*, och *rismjöl* måtte nedsättas till 2 kronor 50 öre för 100 kilogram, anförde

Herr E. G. Boström: Jag hemställer, om icke, i öfverensstämmelse med kammarens beslut om mjöltullens nedsättning till jemt 4 kronor, kammaren ville för vinnande af nödig konsekvens besluta att jemväl ifrågavarande tullsats måtte bestämmas till 4 kronor för 100 kilogram.

Vidare yttrades ej. Sedan herr talmannen till proposition upptagit såväl utskottets hemställan som herr Boströms yrkande, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 18.

Lades till handlingarne.

I *punkten 19* hemställde utskottet, att tullen å *bröd, andra slag*, måtte nedsättas till 2,5 öre för ett kilogram.

Efter föredragning häraf anförde

Herr Herslow: När nu Första Kammaren beslutat, att rågmjölstullen skulle bibehållas vid en tullsats af 4,30 kronor för 100 kilogram och Andra Kammaren beslutat nedsätta denna tullsats till 4 kronor, så ligger den uppfattningen nära till hands att brödtullsatsen bör vara afvägd i öfverensstämmelse med sistnämnda beslut. Jag hemställer därför, att kammaren måtte finna lämpligt att tullsatsen å artikeln *bröd, andra slag*, måtte bestämmas till 4 öre för ett kilogram i stället för föreslagna 2,5 öre.

Man kan visserligen tycka att den af utskottet föreslagna nedsättningen till 2,5 öre för ett kilogram bröd, äfven med spanmåls- och mjöltullen utan egentlig ändring, icke skulle medföra synnerlig verkan och att äfven en så pass betydlig nedsättning därför icke borde möta hinder. Men det förekommer en mycket stor import af bröd, som man vanligen icke känner till, nemligen import af skeppsbröd. Denna vara införes nemligen i högst betydliga quantiteter till våra hamnar. Förlidet år infördes till en enda norrländsk hamn skeppsbröd till ett sammanlagdt belopp af öfver 32,000 kilo; och man bör väl icke, när man har tull å spanmål och mjöl, tillåta att det färdiga brödet levereras alldeles tullfritt. Huru ledsamt det än må vara, så anser jag dock att vi — i konsekvensens namn — äro tvungna att i öfverensstämmelse med kammarens förenämnda, nyss fattade beslut be-

stämma ifrågavarande tullsats till 4 öre för ett kilogram; hvarom jag anhåller att herr talmannen ville framställa proposition.

Med bifall till hvad herr Herslow sålunda hemställt, beslöt kammarerna att bestämma ifrågavarande tullsats till 4 öre för ett kilogram.

§ 6.

Till kammarens afgörande förelåg vidare statsutskottets utlåtande n:o 23 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af en del af indragna fanjunkarebostället 1 mantal Refvinge n:is 3 och 10 i Malmöhus län.

I aflåten proposition hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att medgifva, att de till ifrågavarande boställe hörande, exercisplatsen i norr och söder angränsande egotrakter om till hopa 115 har 17,3 ar måtte från den 14 mars 1892 ställas under skogsstatens vård och förvaltning; men hemställde utskottet, att förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Bülow: Jag skall be att i denna fråga få yttra några ord för bifall till Kongl. Maj:ts proposition och emot utskottets afstyrkande hemställan.

Från ifrågavarande fanjunkareboställe äro åtskilliga jordområden upplåtna och bilda ett större exercisfält för södra skånska infanteriregementet. I närheten af detta exercisfält finnes ett flygsandsfält. Regeringen föreslår nu, att detta flygsandsfält måtte få ställas under skogsstyrelsens uppsigt och vård, till förekommande af det men för exercisplatsen, som förefinnes af detta granskap.

Utskottet har emellertid afstyrkt bifall till den kongl. propositionen endast af det skälet, att bland de egotrakter, som sålunda skulle ställas under nämnda styrelses vård, finnes åtskilliga ådalar med riklig och ymnig gräsväxt, hvilka nu betingade en arrendeavgift af 1,600 kronor och hvilkas fortsatta upplåtande till jordbruk, enligt utskottets förmenande, skulle för kronan medföra större fördel än om desamma, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, blefve ställda under skogsstatens vård och förvaltning för att till hufvudsakliga delar användas för skogsodling. Emellertid torde det vara ganska obetänksamt att lemna obegagnadt det tillfälle, som nu erbjuder sig att få detta flygsandsfält besådt med skog.

Utskottet har äfven anmärkt, att ett bifall till den kongl. propositionen skulle sannolikt anfvå till påföljd, att de flesta af de nuvarande lägenhetsinnehafvarne förr eller senare skulle blifva från lägenheterna afhysta. Deremot torde kunna göras den invändning, att erfarenheten visat att det icke är så synnerligen fördelaktigt att torplägenheter finnas i närheten af exercisplatser, enär på sådana lägenheter så lätt uppstå lönkrögerier till skada för befolkningen på exercisplatsen.

I en fråga, sådan som denna, torde man alltså böra ställa sig på regeringens sida, i synnerhet som så många myndigheter efter verkställd pröfning ansett sig böra förorda regeringens förslag, hvarigenom hälften af ifrågavarande område kunde afses för skogsplantering.

Jag hemställer derföre om bifall till regeringens förslag och om afslag å utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Skärhus: Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets afstyrkande hemställan på grund af de utaf utskottet anförda skäl.

Herr Bengtsson i Gullåkra: I motsats till den förste talaren, herr Bülow, anser jag utskottet hafva anført goda grunder för sin afstyrkande hemställan. Det kan nog vara sant, att, om den dåliga delen af ifrågavarande egoområden blefve skogbesädd, denna åtgärd skulle blifva till gagn för exercisfältet. Men då det jordområde, som enligt föreliggande förslag skulle planteras, ligger mellan exercisfältet och den allmänna landsvägen, så blir det enligt min tanke nödvändigt att, om detsamma skall planteras med skog, der anställa en ganska stor betjening för att skydda denna plantering; ja, jag vågar påstå att, äfven om denna betjening blefve hur talrik som helst, så skulle den icke förmå att lemna detta skydd. Jag vill be att få anføra ett exempel i detta afseende. Jag har en anhörig, som, innan exercisplatsen flyttades dit der den nu är förlagd, i närheten af den förra exercisplatsen hade en ganska stor skogsplantering. Han var tvungen att under beväringstiden anställa ganska många personer för att skydda denna plantering, för såvidt han icke skulle få densamma alldeles förstörd. Samma förhållande skulle äfven inträffa med den ifrågasatta planteringen å ett emellan exercisfältet och den allmänna landsvägen beläget område. De skaror, som besöka exercisplatsen, skulle naturligtvis söka sin väg öfver och nedtrampa planteringen, och jag kan icke tänka mig huru det skulle vara möjligt att anställa en tillräckligt stor betjening för att kunna något uträtta till planterings skydd. Dertill kommer, att den föreslagna skogsplanteringen sannolikt skulle föranleda till att de flesta af dessa små lägenhetsinnehafvare, som nu finnas å platsen, blefve förr eller senare från lägenheterna afhysta, äfven om denna afhysning icke sker omedelbart. För min del anser jag att detta vore orätt. Det vore enligt mitt förmenande mycket bättre och mera välbeträckt att fortfarande bibehålla dessa lägenhetsinnehafvare och torpare samt fördela den öfriga ängsbärande marken på de särskilda lägenheterna och derigenom bereda dessa innehafvare tillfälle att inom kort tid förskaffa sig en god bergning.

Herr redaktör Bülow yttrade att det icke vore fördelaktigt, att dylika torplägenheter funnos i närheten af exercisplatsen och att de till förekommande af lönkrögeri borde indragas. Men lönkrögriet är svårt att förekomma, ty sådant kan ju inrättas vid hvilket landsvägsdike som helst.

För min del anser jag, att statsutskottets förslag bör bifallas och att regeringen i så fall framdeles borde tänka på att, såsom jag nyss

nämnde, fördela egendomen i fråga på de särskilda lägenheterna, hvilkas innehafvare derigenom skulle sättas i tillfälle att på mer än vanligt fördelaktiga vilkor vid exercisplatsen afyttra sina produkter såsom mjölk och dylikt.

Jag anhåller derfor att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gunnar Eriksson: Till hvad den siste talaren anført ber jag att få lägga, att Första Kammaren redan bifallit utskottets hemställan i denna fråga, hvarför ingenting annat torde återstå för denna kammare än att fatta samma beslut, så att Kongl. Maj:t må erhålla svar och frågan ej förfalla. Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Gumælius: Då härtill ytterligare kommer den omständigheten, att äfven Kongl. Maj:t tyckes vara nöjd med utskottets afstyrkande hemställan, hvilket jag tror mig kunna sluta till deraf, att propositionen försvaras på Kongl. Maj:ts vägnar endast af herr Bülow, så skall äfven jag yrka bifall till hvad utskottet hemställt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmanen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Likaledes bifölls statsutskottets härefter, hvart för sig, föredragna utlåtanden:

N:o 24, i anledning af väckt motion i fråga om afskrifning af den i Göteborgs och Bohus län utgående landskylden och beviljande af anslag för sådant ändamål; och

N:o 25, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af skattefrälseräntor och kronotonde, som innehafvas under enskild eganderätt.

§ 8.

I ordningen förekom härnäst bevillningsutskottets betänkande n:o 2, angående stämpelafgiften.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 146, hade herr *A. G. Anderson* i Himmelsby föreslagit:

att Riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i kongl. förordningen af den 24 september 1886 samt kongl. kungörelsen af

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
rörande
stämpelafgift
å lagfarts-
protokoll.*

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
rörande
stämpelafgift
å lagfarts-
protokoll.
(Forts.)*

den 17 oktober 1887 angående lagfart å fång till fast egendom genom giftorätt eller arf, att der förekommande orden "der taxeringsvärdet i dess helhet icke uppgår till 1,000 kronor" måtte utbytas mot orden: der taxeringsvärdet å hvarje fastighetslott icke uppgår till 1,000 kronor.

Under förevarande punkt hemstälde emellertid utskottet, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter uppläsande häraf lemnades ordet till motionären

Herr Anderson i Himmelsby som yttrade: Då jag kan förstå, att den motion, som utskottet i denna punkt afstyrkt, är den af mig väckta, ehuru det förnamn, som utskottet anför, icke är öfverensstämmande med det jag egentligen har, så skall jag be att få yttra några ord med anledning af utskottets hemställan.

Bevillningsutskottet har icke ansett sig kunna bifalla det yrkande jag i min motion framställt. Det första skäl, som utskottet för sin afstyrkande hemställan anført, är ett principskäl. Men jag hemställer, huru vida man bör så synnerligen strängt hålla på ett principskäl af den art utskottet här anført? Jag föreställer mig, att de principer, som skola tillämpas i lagarne, böra vara hvilande på fullkomlig rättvisa. Men jag tror icke att så här är förhållandet. Ty vid tillämpningen af den princip, hvarom här är fråga, kan inträffa, att om en fastighet, taxerad till 1,000 kronor, ärfves af 1 person, staten i stämpelafgift erhåller 2 kronor, men om det är 10 arfvingar, 20 kronor; detta belopp kan dock betydligt ökas, om lagfartshandlingarne äro skrifna på flera ark. Jag tycker därför icke, att denna princip är af den beskaffenhet, att man så strängt bör hålla på den, ty icke kan det väl vara rättvist, att staten tager 10 gånger mer för en fastighet i det ena fallet än i det andra.

Vidare åberopar utskottet den omständigheten, att vid bouppteckning samma grund tillämpas, i det befrielse från stämpelafgift medgifves, då behållningen i boet icke uppgår till 1,000 kronor. Ja, detta är sant. Men det finnes en väsentlig skilnad, nemligen den, att vid bouppteckning arfvingarne hafva rätt att dela de 1,000 kronorna utan några vidare afgifter. Men i det fall, som min motion afser, måste de för att få fasta på sin lott betala denna stämpelafgift, som kan uppgå till en ganska stor procent af den ärfda fastighetslottens värde, och hvilket jag med handlingar, som jag har, kan styrka. Således är det mellan dessa båda saker en betydlig skilnad.

Slutligen säger utskottet, att staten skulle komma att beröfvas sin inkomst af stämpelafgifter för temligen högt taxerade fastigheter. Ja, det är nog en sanning, att statens inkomster derigenom skulle minskas. Men jag hemställer ändå, huruvida man bör lägga den största vigten vid den omständigheten. Jag tror för min del, att det är rigtigare, att arftagaren får betala efter det arf han får.

Jag ber äfven att få fästa uppmärksamheten på en annan omständighet. Det förhåller sig ju så, att en stor del af denna kammares ledamöter anser, att alla fastigheter böra skatta lika efter taxeringsvärdet. Denna princip har erkänts af en stor del af kammarens ledamöter, och det har så väl förr som äfven vid denna riksdag fram-

lagts motioner, som gå i den rigtningen. Jag vill ingalunda tadla dem, som framkommit med dessa yrkanden. Jag anser dem tvärt om fullt rättvisa, och jag har sjelf mitt namn under en motion i detta syfte. Men jag har velat betona att, när man ansett sig kunna minska statens inkomster med det större belopp, som der är ifrågasatt, så bör det icke möta några hinder att minska dem äfven med det mindre belopp, som här kunde komma i fråga, då så väl i det senare som i det förra fallet rättvisa derigenom skipas.

Jag har i slutet af min motion yttrat, att det kan hända, att dessa små fastigheter äro intecknade. Utskottet har härpå svarat, att detta kan hända äfven med större fastigheter. Men skilnaden är den, att i det senare fallet dessa afgifter ej betyda så mycket som i det förra. Ty om en arfslott är taxerad till 50,000 kronor och intecknad till hälften, så är det ändå 25,000 qvar att skatta för, men om den blott är taxerad till 1,000 kronor och intecknad för hälften, så är det blott 500 kronor qvar att skatta för. Jag har här tillgängliga handlingar, som visa, hvart det kan bära med den princip, som nu tillämpas. Egaren af en mindre fastighet har dött och efterlemnadt enka samt 10 barn. De hafva betalt 128 kronor i stämpelpapper och protokollslösen för en egendom, taxerad till 4,000 kronor. Det måste väl medges, att sådant är något oegentligt. Utgiften för stämpelpapper uppgick till 74 kronor, och resten 54 kronor utgjorde protokollslösen. I detta fall inträffade, att hvarje barn fick på sin arfslott, värd 200 kronor, betala 12 kronor för stämpelpapper och protokollslösen. Men om denna fastighet icke hade varit taxerad till mera än 1,000 kronor, så hade hvarje barn ändock fått betala dessa 12 kronor i stämpelafgift och protokollslösen, oaktadt hvarderas arfslott icke uppgått till högre värde än 50 kronor, d. v. s. de skulle fått betala i stämpelpappersafgift och protokollslösen 25 procent af hela arfslotten.

Jag skall nu icke tillåta mig att yrka bifall till min motion, utan jag yrkar återremiss. Jag tror mig känna, att samma yrkande kommer att framställas i Första Kamnaren, när frågan der förekommer. Jag yrkar alltså återremiss af frågan till utskottet, på det utskottet må ännu en gång kunna taga densamma i närmare öfvervägande.

Vidare anförde:

Herr Wester: Jag instämmer till fullo med utskottet deri, att denna motion, sådan den föreligger, icke bör bifallas. Det finnes emellertid åtskilliga förhållanden i vårt land, som i min tanke göra, att man bör söka få till stånd en förändring i motionens syfte, och vill jag med några ord utveckla skälen härtill.

Anledningen till den år 1887 vidtagna förändringen i bevillningsförordningen eller borttagande af stämpelafgift för lagfartsprotokoll angående arfvalua fastigheter under 1,000 kronors taxeringsvärde var *dels* att befria dessa fastigheter från de kostnader, som ligga i stämpeln å lagfartsprotokollet, *och dels* att genom kostnadernas minskning förmå dessa arftagare att lagfara sina lotter, på det att eganderättens öfverflyttande skulle bli antecknad i de för våra rättsförhållanden så viktiga fastighetsböckerna. Utskottet har nu såsom skäl för sitt af-

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
rörande
stämpelafgift
å lagfarts-
protokoll.
(Forts.)*

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
rörande
stämpelavgift
å lagfarts-
protokoll.
(Forts.)*

styrkande af motionen yttrat bland annat: "De små fastigheter, om hvilka det här är fråga, lära väl nemligen i de flesta landsdelar oftast icke emellan arfvingarna fördelas, utan öfvergår en sådan fastighet der vanligen odelad till vare sig en af arfvingarne eller en annan person, som af sterbhuset inköper densamma" och att i sådant fall icke mer än en expedition behöfver för samtliga arfvingarne utskrifvas.

Detta är fullkomligt sant i vissa delar af landet och äfven i den trakt, der jag bor. Men på andra orter och enkannerligen i Dalarne är förhållandet ett annat. Der har af ålder funnits benägenhet hos folket att vara fastighetsegare. Det lär vara rent undantagsfall i denna ort att en arftagare i en fastighet släpper ifrån sig sin fastighetslott. Och en stor del af det dalfolk, som rundt omkring i landet söker sig arbete, lär vara fastighetsegare — stundom till lotter, hvilkas värde ej uppgår ens till femtio kronor. I sådana fall spelar kostnaden för lagfart en ganska stor rol, i synnerhet som, till följd af seden att ej afhända sig sina fastigheter, det ofta inträffar, att vid ansökningar om lagfart presenteras flere äldre arfskiften. Nu veta vi också, att fastighetsböcker nyligen införts i Dalarne. För att vinna full nytta af dessa fastighetsböcker, är det af vikt, att arffångna fastigheter lagfaras så mycket som möjligt och att förty kostnaden för lagfart å små arfslotter minskas. Detta synes bättre kunna ske, om befrielse från stämpel göres beroende icke på värdet å sterbhusets odelade fastighet, utan på taxeringsvärdet å den fastighetslott, hvarpå lagfart sökes, och om frihet från stämpelpapper å lagfartsprotokoll medgifves för arffallen fastighetslott af 200 eller 300 kronors taxeringsvärde. Häraf skulle väl följa att under vissa förhållanden vid lagfart å arffallen fastighet, som odelad hade taxeringsvärde under 1,000 kronor, måste betalas stämpel å lagfartsprotokollet. Detta torde dock sällan förekomma och icke hafva mycket att betyda, men jag föreställer mig, att det kunde finnas någon form att lösa äfven denna motsägelse och ställa så till, att de, som nu äro frie från stämpelavgift, fortfarande finge bibehålla denna frihet, oafsedt om arfslottens värde ginge öfver 300 kronor. Denna stämpelfrihet spelar för staten ingen rol. Enligt 1885 års statistiska uppgifter, som anlätades af 1887 års riksdags bevillningsutskott, när det föreslog den förändring, som samma år skedde i kongl. förordningen om stämpelavgifter, uppgingo år 1885 antalet af lagfarter å arffallna fastigheter i riket till 14,000 och stämpelavgifter derför till 28,000 kronor. Således finna herrarne, att denna stämpelavgifts minskning eller borttagande för dessa små fastigheter icke skulle hafva någon finansiell betydelse. Men man skulle å andra sidan dermed bidraga till att bringa ordning och reda i förhållandena i de orter, der det är vanligt att arfvingarne behålla sina ärfda fastigheter.

För att vinna detta mål hemställer jag, att kammaran måtte återremittera ärendet till bevillningsutskottet, med anmodan till utskottet att tillse, huruvida icke en förändring kan göras i det syfte jag tillåtit mig omnämna.

Herr Edelstam: Äfven jag vill hemställa, att detta ärende må blifva till utskottet återremitteradt. Mig förefaller det mycket obilligt,

att arfvingarne till små hemmansdelar, skola vidkännas så dryga utgifter för lagfart, som nu är fallet. I afseende å utskottets motivering ber jag också att få göra ett par anmärkningar.

Utskottet säger: Likasom nemligen i fråga om lagfart hela den ärfda fastighetens taxeringsvärde är bestämmande för frågan, huruvida stämpelfrihet medgifves eller icke, så är ock i fråga om bouppteckningar stadgadt, att befrielse från stämpelafgift eger rum, der behållningen i boet icke uppgår till 1,000 kronor. I båda fallen är det således storleken af det samfälda arvet som är bestämmande. Detta är enligt mitt förmenande icke förhållandet. Den stämpelafgift, som lägges på bouppteckningar, är en arfsskatt, som staten tager upp, men denna stämpel å lagfartshandlingar är icke någon arfsskatt, utan stämpel på en expedition likasom andra stämplat å dylika. Dessa båda afgifter kunna således ej jemföras med hvarandra.

Vidare förmenar utskottet att de af motionären omförmälda fallen "torde mycket sällan förekomma". I afseende å dylika små fastigheter kan jag dock meddela, att inom den domsaga, der jag är domare, likasom, enligt hvad jag tror mig kunna påstå, jemväl inom öfriga tre domsagor i Södermanlands län, det nästan aldrig händer, att den ene arfvingen öfvertager eller löser till sig den andres arfslott vid arfsskiftet, utan vanligen delas den arffallna fastigheten på alla arfvingarne. Detta har gjort, att jag för att hindra kostnaderna vid lagfart uppmanat arfvingarne att söka gemensam lagfart. Men det har då inträffat, att kort derefter en arfslott har blifvit utlöst, och för att lagfart skall af den nye egaren kunna vinnas på denna lott, blir det nödvändigt, att lagfart sökes särskildt af arfvingen till denna lott, hvarigenom ytterligare kostnader tillkomma, och i stället för lindring i kostnaderna blifva de då i stället större. Jag har också börjat på senare tid upphöra med att gifva dessa omnämnda råd. Vidare har det också inträffat, att, då lagfart på arfskiften söktes för alla arfvingar samfäldt, kronombudet ansett, att gemensam lagfart på arfskiften icke borde meddelas, utan att lagfart för hvar och en af arfvingarne borde tagas särskildt. Jag har väl hittills sökt afstyra yrkanden i sådant syfte, men det kunde ju inträffa, att ett sådant yrkande godkändes, och då blir lagfartskostnaden ofta ganska dryg.

På dessa samt de af herrar Wester och Andersson i Himmelsby anförda skäl ber jag att få hemställa om ärendets återmitterande till utskottet.

Herr Herslow: De föregående talarne hafva med skäl anmärkt, att det förslag, som motionären väckt, ur statsinkomst-synpunkt icke spelar någon rol. En åtgärd af vida större omfattning föreslogs 1887 och afsåg, att alla stämpelafgifter på arftagna fastigheter skulle försvinna. Och hela summan af sådana afgifter befans då uppgå till icke mer än 28,000 kronor. Och här är ju fråga om blott en ringa bråkdel af denna siffra.

Men det föreslagna borttagandet af stämpelafgiften har synts utskottet vara betänkligt ur andra grunder. Och såvidt jag kunnat följa förhandlingarne, hafva dessa grundens betydelse icke försvagats. Den siste talaren bestred, att ifrågavarande stämpelafgift kunde jemfö-

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
rörande
stämpelafgift
å lagfarts-
protokoll.
(Forts.)*

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
rörande
stämpelavgift
å lagfarts-
protokoll
(Forts.)*

ras med stämpelavgiften å bouppteckningar. Dessa avgifter äro väl icke alldeles lika, men de äro dock så till vida lika, att båda beteckna en skatt, som snarare är skatt å egendom än personlig utgift. Denna afgift är därför också bestämd med hänsyn till den egendom, som öfvergår till ny egare; det är sjelfva denna egendom som skall erlägga skatt till staten, utan att man tager reda på, huru mycket den ärfvande får i behållning. Man beräknar sålunda icke, i fråga om denna afgift, skatteförmågan hos den, som skall erlägga skatten. Om man i stället skulle bedöma saken efter, huru mycket hvar och en får, hvarför icke då stadga, att, om 1,000 kronor finnas i boet till fördelning, man ej bör hafva samma stämpelavgift å bouppteckningen, om arfvingen är blott en eller om de äro tio, ty skatteförmågan är högst olika om hvarje arfvinge får 100 kronor eller om han får 1,000 kronor.

Vid all stämpelavgift är det enligt mitt förmenande icke fråga om, huru denna afgift drabbar den enskilde; det är en afgift, som utgår af den i omsättning stadda egendomen. Häri ligger ingen orättvisa, ty man bör komma ihåg, att hurudan den persons skatteförmåga än är, som ärfver, blir det dock alltid förmånligare för honom att taga arvet och betala stämpelavgiften, än att icke taga det. Hans skatteförmåga ökas i alla fall.

För att slippa ifrån hvad motionären förmenar i vissa fall vara mindre billigt, bör man väl icke gå så långt, att man bryter med principen i detta afseende; hellre då taga bort detta slags skatt å arf och, på sätt herr Hasselrot ifrågasatte vid 1887 års riksdag, låta protokoll vid underdomstol om lagfart å arf vara fritt från stämpel; för staten gäller det, som sagdt, icke mera än 28,000 kronor. Men stämpelskatten är en skatteform, som finnes i alla land och öfverallt tagits mycket mera i anspråk än hos oss. Vi skola väl hoppas, att man i detta afseende icke måtte komma alldeles så långt hos oss som i andra länder, der man är pliktig att med stämpel belägga nästan allting; men glömma få vi ej, att det icke finnes något land i Europa, der denna skatt är så lindrig som i Sverige. Att nu borttaga denna skatt från ett område, der den hos oss finnes stadgad och der den har så goda grunder för sig som vid egendomsöfflyttning, har utskottet icke ansett lämpligt; och då det icke velat kasta om principen för skattens applicerande, har utskottet icke kunnat hemställa om annat än afslag på motionen. I de flesta fall och på de flesta orter är också den lindring, som gifvits genom kongl. kungörelsen af den 17 oktober 1887, ganska tillfredsställande, då lagfartshandlingarne kunna lösas i en klump för hela den ärfda fastigheten. Men jag vet nog, att i Dalarne har det ställt sig kinkigare, ty om man der ärft en liten egendom, delar man den i regeln faktiskt mellan alla arfvingarne, ja, om den lilla hemmansdelen har 6, 8 eller 10 olika från hvarandra skilda åkerbitar, så plägar man icke blott dela hemmanet, utan dela upp hvarje jordlapp i lika många lotter, som det finnes arfvingar, ty kärleken till torfvan är der så stark, att man icke vill släppa ifrån sig den minsta lapp. Det kan då, såsom herr Wester äfven påpekade, naturligtvis kännas ganska hårdt för dem att betala stämpelavgift för lagfart af den jord, som ärfves. Jag anser dock för min del bevillningsstadgandet

principiellt vara af större betydelse än att det af hittills framhållna skäl bör upphävas. Att af undseende för några få individer på några få orter ändra en skatteprincip har synts utskottet betänkligt; men skulle olägenheterna nu verkligt vara så många, som här antydts, är utskottet naturligtvis både villigt och skyldigt att taga saken under förnyad ompröfning.

Jag tror emellertid icke, att det är skäl aflyfta en skatt, som dock icke utgår på hvad man förtjenat, utan på hvad man ärft, och fatta ett beslut, som enligt min tanke antingen skulle leda till en oriktig uppfattning af hvad stämpelafgiften egentligen är eller också till stämpelafgiftens upphäfvande på områden, der den ingalunda kan sägas vara mot billighet och rättvisa pålagd.

Jag anhåller sålunda tills vidare om bifall till utskottets förslag.

Herr Wester: Om jag rätt uppfattade herr Herslow ansåg han, att genom lagstiftning i det af mig angifna syfte skulle hittills gällande princip i dylika fall öfvergifvas, ty likasom vid bouppteckning behållningen vore bestämmande för befrielse från stämpel, så borde vid lagfart hela den ärfda fastighetens värde läggas till grund för befrielse från stämpel å lagfartsprotokoll. Jag tror ej det är riktigt att hålla dessa saker i paritet med hvarandra. Stämpeln å bouppteckning är en arfskatt och erlægges lika, vare sig arvet består i fast eller lös egendom. Men stämpeln å lagfartsprotokoll är icke arfskatt utan en afgift, som erlægges för att få så att säga offentlig bekräftelse å erhållet arf af fastighet. Man kan sålunda icke jemföra dessa stämpelafgifter med hvarandra.

Det sades vidare, att det nu vore olämpligt att frångå den princip, som i detta afseende är gällande, eller att alla, som ingifva handlingar till domstol, skola betala stämpel för protokoll derå. Men denna princip är ju redan frånträdd genom 1887 års förordning, som säger, att man är fri från stämpelafgift, så snart hela den arffångna fastigheten icke är taxeringsvärderad till 1,000 kronor. Här är nu fråga om att ändra detta så, att stämpelafgift icke skulle behöfva erläggas, der icke taxeringsvärdet å hvarje fastighetslott uppginge till exempelvis 300 kronor. Principen för stämpelafgiftens erläggande är således densamma; endast grunden är olika. Jag anser för min del, att man lämpligen kunde bestämma, att stämpel ej behöfdes, om hvarje fastighetslott icke uppginge till 300 kronors värde. Om man då antager, att arftagarne utgöras af enka och fem barn, hvilket torde vara medeltalet, så skulle hela fastighetens värde utgöra 3,000 kronor, och om det fins enka och 10 barn, skulle fastighetens hela värde vara 6,000 kronor för att stämpelafgift skulle behöfva erläggas. Större fastigheter borde icke behöfva komma under denna kategori.

Jag anhåller fortfarande om återremiss i förut angifvet syfte.

Herr Anderson i Himmelsby: Om jag rätt uppfattade bevillingsutskottets ordförande, tycktes han hysa den åsigten att, därför att man fått ett arf, bör man betala skatt, ty man får derigenom alltid något mera än man hade förut. Detta kan nog vara sant, men jag anser

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
rörande
stämpelafgift
å lagfarts-
protokoll.
(Forts.)*

Om ändring dock rättast, att man skattar i proportion efter hvad som ärfts och icke i gällande bestämmelser rörande stämpelafgift & lagfartsprotokoll. (Forts.)

endast därför att man fått ärfva. Han tyckte äfven hysa den uppfattning, att det icke är annanstädes än i Dalarne, som arftagarne bruka behålla sina arfslotter. Jo, äfven i min hemort är så förhållandet ganska ofta. Jag känner till flera sådana fall, der arftagarne gemensamt behållit egendomen en längre tid, och då äro de skyldiga att lösa fasta derpå hvar och en för sig, hvilket då föranleder till ganska stora utgifter. Ty det kan ju hända, att den efterlevande maken icke vill flytta från den torfva, der markarne lefvat tillsammans, men icke lösa ut barnen, eller också kunna omyndiga finnas, och då eger icke förmyndaren att utan domstols hörande sälja deras lotter, och det skulle icke heller alltid vara rätt af förmyndare att sälja de omyndiges arfslotter.

Jag vidhåller alltså mitt förra yrkande om återremiss. Herr Wester uttalade, att det belopp, som skulle befrias från stämpel, skulle sättas till 300 kronor. Jag anser, att detta vore alldeles för lågt, men jag förmodar att, om ärendet återremitteras, kommer utskottet att taga denna sak i öfvervägande. För min del önskar jag, att beloppet sättas till 1,000 kronor, såsom jag i motionen föreslagit.

Herr Herslow: Jag måtte nyss hafva uttryckt mig mycket illa eftersom jag icke lyckades göra mig förstadd af herr Wester, att döma efter hans svar.

Denna stämpelafgift är icke någon "arfskatt" i vanlig form, ty då skulle den mycket riktigt beräknas efter hvad som ärfdes. Stämpelafgift är den ersättning, som staten tager, då den legaliserar egendomsförflyttning och gifver sin garanti för eganderätten, när den öfvergår från den ena till den andra, med andra ord då förflyttningen *lagfäres*. Man får på detta sätt ett statsinsegl på sitt förvärf af ena eller andra slaget. Vid denna skatt har man hittills icke tagit hänsyn till den ärfda fastighetsdelens storlek, icke till den större eller mindre skatteförmåga arfvet ansetts kunna medföra, utan har utgått uteslutande till den i flyttning stadda egendomen. Så tillämpas stämpelskatten också öfverallt annorstädes. Hos oss vill man införa ett undantag derifrån. Men finnes något skäl att frångå denna princip och slå in på den af motionären föreslagna vägen? Jag tror det icke. Herr Wester sade, att denna princip redan blifvit öfvergifven genom kongl. förordningen af den 17 oktober 1887, som stadgar att lagfartshandlingen skall vara fri från stämpel, då taxeringsvärdet å fastigheten i dess helhet icke uppgår till 1,000 kronor. Nej, dermed är principen icke frånträdd, ty detta stadgande innehåller endast, att stämpelafgiften icke skall utgå, när den ärfda fastighetens taxeringsvärde *i dess helhet* icke uppgår till 1,000 kronor. Men nu skulle vi kasta om och säga: vid öfverflyttning af fast egendom skall man icke taga i betraktande *hela* den arffallna fastighetens storlek, utan se till, huru mycket som belöper sig på hvarje arftagare och derefter bestämma, om stämpelafgift skall eller icke skall utgå. I konsekvens härmed skulle man då, menar jag, också i fråga om bouppteckningar säga, att befrielse från stämpelafgift skall ega rum, icke när boets behållning ej uppgår till 1,000 kronor, utan när hvarje sterb-

husdelegares arfslott icke uppgår till 1,000 kronor — eller såsom herr Wester vill till 300 kronor. Men på detta sätt skulle man förändra den skatt, som är lagd på egendomen, till en personlig skatt på arftagaren, och dermed i föreliggande fall tillämpa skatten mot skattens princip. Det var endast detta jag i mitt förra anförande sökte framhålla.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter det herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden, som förekommit, beslöt kammaren återförvisa ärendet till utskottet för förnyad behandling.

§ 9.

Föredrogs, hvar efter annat, och bifollos bankoutskottets nedannämnda memorial, nemligen:

N:o 3, angående beviljande af ränta å en uppsagd, ej i behörig tid uttagen deposition;

N:o 4, i fråga om afskrifning ur afdelningskontorets i Göteborg räkenskaper af åtskilliga fordringar; och

N:o 5, angående afskrifning af fem stycken lån, utlemnade vid Riksbankens afdelningskontor i Malmö.

§ 10.

Efter föredragning vidare af lagutskottets utlåtande n:o 14, i anledning af väckt motion om ändring af 1 kap. 6 § giftermålsbalken, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 11.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 15, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att Riksdagen i anledning af förevarande motioner, väckta inom Andra Kammaren, den ena af herr *E. J. Ekman* (n:o 3) och den andra af herr *P. J. M. Erikson* (n:o 72), ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt aderton år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts, bland andra, af herrar *Sjöcrona* och *Näslund*, hvilka ansett, att motionerna icke bort tillstyrkas, i hvad de afse rätt äfven för den, som onfattat icke kristen lära, att utträda ur statskyrkan.

Ordet begärdes af

Herr Redelius, som yttrade: I nu föredragna betänkande har lagutskottet, såsom vi nyss hörde, hemställt, "att Riksdagen i anled-

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.*

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.*
(Forts.)

ning af förevarande motioner ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt aderton år, att utträda ur den svenska statskyrkan *utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hwartill han ämnar öfvergå.*“ Det lärer väl ligga i öppen dag, att, om detta förslag blifver lag, med konsekvensens magt ganska vidtgående följder skola visa sig. Det må därför icke väcka någons förundran, om de skäl, som kunna tala för eller emot ifrågavarande förslag, något mer må framhållas än hvad i utskottets betänkande blifvit gjordt. Detta må desto hellre tillåtas, som det visat sig, att utskottet varit långt ifrån enigt i detta sitt betänkande. Ehuru, detta ärende uteslutande faller inom den civila lagstiftningens område — att så är framgår ju tydligen deraf, att 1868 års kyrkomöte afvisade motioner rörande lagstiftning för dissenters, en åtgärd, som godkändes äfven af derpå följande kyrkomöten, samt 1873 års Riksdags beslut med kyrkomötets och Konungens stadfästelse derå — så berör det ju likväl uppenbarligen äfven kyrkan. Detta framgår också klarligen af högsta domstolens yttrande i frågan 1873, innan förslaget framlades för samma års Riksdag och kyrkomöte. Eftersom nu denna fråga sålunda uppenbarligen berör både det kyrkliga och det borgerliga samfundet, så ligger det i sakens natur, att det bör vara skäl att taga densamma i betraktande från bådas synpunkt.

Hvad då först beträffar frågan ur kyrkans egen synpunkt, så torde man böra ställa sig på basis af sjelfva kyrkans begrepp, och för att framhålla detta behöfver jag icke vara mångordig. Jag behöfver för sådant ändamål blott åberopa en auktoritet, som står högre än någon af oss. Han har beskrifvit denna sin kyrka under bilden af en åker, besädd ursprungligen med endast *god säd*, men sedermera befunnen innehålla också ogräs. Sjelf har denna höga auktoritet förklarar, att han med den goda säden ville beteckna dem, som egentligen skulle utgöra kyrkan i sann och högsta mening. Om så är, veta vi också allesammans, utan att jag behöfver upprepa det, att det från *intet* håll kan anses vara till en kyrkas fördel, att det finnes ogräs inom densamma, utan tvärtom. Det måste ju vara för den goda säden menligt att så är, och kunde man befria densamma från ogräset, så vore det ju högst önskligt. I öfverensstämmelse med detta kyrkans begrepp har också den svenska statskyrkan i sin lära framhållit, att endast de äro att anse såsom rätta medlemmar af kyrkan, hvilka föra ett rättskaffens lefverne. Den åter, som visar ett lastbart och brottsligt lefverne, skall icke räknas till kyrkans medlemmar. I denna lära, som äfven är lagstadgad, har icke någon ändring skett derigenom, att de senare årens borgerliga lagstiftning i någon mån lagt hinder i vägen för kyrkotukten i vissa särskilda fall. Ty den, som torfar att föra ett lastbart och brottsligt lefverne, räknas icke till kyrkan. Men nu kan man säga: hvad betyder detta då i föreliggande fråga? Betyder det icke en inskränkning i samvets- eller trosfriheten? Nej. Jag vet icke hvad utskottets ledamöter tänka i den delen, men det kan vara

möjligt, att de så föreställa sig saken. Det kan jag icke tydligt finna af det föreliggande betänkandet, fastän der talas om samvets- och trosfrihetens stora grundsats, en viktig grundsats, på hvilken man nödvändigt måste hålla. Om jag ser frågan ur kyrkans synpunkt, så säger jag, att det finnes både samvetsfrihet och religionsfrihet, ty ingens samvete tvingas hvarken af den ene eller andre, så vidt jag förnummit. Man får hafva sitt samvete i fred och det både enligt grundlagen och kyrkolagen. Man får också hafva sin trosfrihet oantastad, man får tro hvad man vill, och längre kan man naturligtvis icke gå från kyrkans ståndpunkt. Men man har också sagt, att kyrkan borde från sin ståndpunkt hafva rätt att från sig skilja alla dem, som icke lyda kyrkans ordning eller uppträda såsom dess uppenbara fiender. Ja, det har länge ansetts så, att denna rätt borde tillerkännas kyrkan enligt dess egen grundlag, och för närmare ett par tusen år sedan uppträdde personer och frågade, om det icke borde ske så. Men då någon kom och sade till den höge auktoritet, om hvilken jag nyss talade: "Vill du icke att vi gå och taga bort ogräset", svarade denne: "Nej, låten båda växa intill skördetiden." Detta svar gafs icke för ogräsets skull, men för den goda sädens skull, att denna icke skulle skadas. Men icke blef ogräset derigenom räknadt för god säd.

Förslaget att henta bort ogräset vann ingen framgång. Då häfdades frihetens grundsats alldeles riktigt. Man må således hafva fördragsamhet, tålmod med olika tänkande, men hvad man icke bör fördraga, det är att de, med hvilka man har fördragsamhet, sjelfva vilja stifta lag och ordning inom det samfund, der de vistas. Ty det vore likasom om inom ett hus en främmande skulle tillåtas bestämma husets ordning och lefnadsvanor.

Detta må för ögonblicket vara tillräckligt yttradt i afseende på frågans bedömande från kyrklig synpunkt. Ser jag frågan från borgerlig synpunkt, kan förhållandet ju vara ett annat. Ja, det är så också. Då hafva vi ju att taga i betraktande icke blott ett utan många kyrkosamfund; utom det evangeliskt-lutherska hafva vi baptisternas, metodisternas, katolikernas, äfvensom judarnes samfund. Dessa må man ju, utan att dermed säga något förklenande eller förringande, kalla främmande trosbekännare, naturligtvis då man ställer sig på luthersk ståndpunkt. Huru har staten gjort i afseende på dem? Jo, den har tillerkänt dem religionsfrihet, och detta icke blott så, att de få finnas till. Det är längesedan staten medgaf detta. Det kan ju nu icke komma i fråga, att staten skulle utstöta någon för hans bekännelses, hans tros eller läras skull. Nej, långt derifrån. Staten tillerkänner sina medlemmar trosfrihet, samvetsfrihet, yttrandefrihet, bekännelsefrihet och fri religionsöfning också. Men då säger man, att dervidlag finnes ändå någon gräns. Ja, det är sant, men det är ganska rymligt inom den gränsen. Men är det då icke nog dermed? Nej, säger man, det är icke fullständig, icke absolut frihet. Nej, det är det icke. Frågas: bör det icke blifva det då? Frågas tillbaka: kan absolut frihet finnas i *något* menskligt samfund? I det första samfund jag nämnde fans den icke en gång. Ty om också icke *menmiskorna* göra något att hämma sjelfsväldet, kommer det ändå en efterräkning

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

för dem, som icke följa frihetens fullkomliga lag i sanning, i renlefnad, i rättfärdighet i alla riktningar. Den som icke följer frihetens gudomliga lag, han träffas förr eller senare af nemesis. Det är icke full likställighet mellan godt och ondt, kärlek och hat, och jag tror icke att det är nyttigt för det borgerliga samfundet att likställa dessa begrepp. Det duger icke. Om jag finge tillämpa liknelsen om kyrkan själf på det borgerliga samfundet, ville jag säga, att det borgerliga samhället lagstiftar för kyrkan d. v. s. den goda säden genom kyrkolagen och dissenterlagen, och dessa lagar kunna förändras på många sätt. Men för ogräset lagstiftar det borgerliga samhället genom strafflagen. Om nu, detta oaktadt, det icke vore fråga om annat eller mera än att anhålla, att Kongl. Maj:t ville utreda, huruvida icke andra bestämmelser än de nuvarande kunde vara bättre lämpade att motsvara tidens kraf eller verkligen behöfdes i antydde riktningar, vore derom ingenting att säga. Jag skulle vara med derom. Men att Riksdagen på förhand skulle uttala, att den ville hafva ett sådant stadgande, att det skulle lemnas fritt för hvar och en att utträda ur statskyrkan *utan att säga, hvart han går*, det kan jag icke vara med om. Jag må få så mycket hugg som helst därför; det får jag stå för. Jag anar nog hvad som kommer att följa, men jag kan icke hjälpa det. Detta föreliggande förslag erinrar mig om ett gammalt stadgande, som numera lyckligtvis är upphäfdt, enligt hvilket presterna voro skyldiga att skriva attester till personer, som ämnade begifva sig till främmande, obestämd ort. Staten fann sig emellertid icke kunna vara nöjd med sådant — och jag undrar icke derpå — utan gaf befallning, att man icke finge skriva attester till obestämd ort; och icke nog med detta, utan det anbefaldes äfven att ändamålet för attestens utfärdande skulle uppgifvas, emedan vederbörande myndigheter funnit att rättigheten att få attest till obestämd ort medförde mycken oreda och osäkerhet: man fick en viss grupp af folk, som man icke visste hvar man skulle söka och som man icke kunde hålla reda på. Det är ett uttryck som blifvit begagnadt i detta hänseende och som jag icke utan tvekan vill använda. Men jag skall dock göra det, efter som jag icke kunnat finna något bättre. Det är ordet *lösdrifvare*. Uttrycket är icke mitt, såsom en annan talare härom dagen sade i en annan fråga, utan det yttrades af ett justitieråd vid behandlingen af dissenterlagen år 1873. Och fast jag var beredd på detta ärendes behandling i dag och därför icke har anteckningarne med mig, så att jag kan nämna dagen och hänvisa till sidan i protokollet, utan står här liksom en, som förlorat koncepterna, vet jag ändå med visshet och vågar försäkra att så är förhållandet. Justitierådet yttrade nemligen, att man icke bör skapa "kyrkliga lösdrifvare". Men huru skapar man dem? Jo. om staten icke alls bryr sig om, hvart de ur kyrkan utgående taga vägen. Det kan icke vara, jag vill icke säga möjligt, men det kan ej vara rimligt, att staten skulle säga så: jag bryr mig icke om, beträffande religionen, hvar mina medborgare finnas; och om staten likväl skulle så göra, frågar jag: skall det likväl åligga svenska kyrkans presterskap att i afseende på de fleste embetsåtgärder, utom i afseende på själavården, hafva med dem lika fullt och till samma omfång som förut att göra! Förslaget

nämner ingenting derom. Jag vet icke, hvad man skall tänka derom, men besynnerligt ser det ut att utelemna allt tal derom, då man vet, att personer finnas, som med lätthet fördraga allehanda utom statskyrkan och dess presterskap. Jag har hört något ditåt många gånger här i kammaren och det sticker fram litet emellan, men det är icke alltid lämpligt att tala om det. Att icke föreslå någonting i antydda riktning är en brist i det föreliggande förslaget.

Medan jag är inne på den borgerliga synpunkten, vill jag fästa uppmärksamheten äfven på en annan sak, presterskapets ställning till *staten* nu och framdeles. Det borgerliga samfundet behöfver åtskilliga attester och en hel mängd andra skrivvaregöromål, som åligga presterna och som ökas hvarje år, så att ställningen tenderar att blifva den, att vår kyrkas tjänstemän till största delen äfven skola vara statens. Kyrkolagen har ock ett stadgande, deri bestämdt uttalas, att presterna skola lyda allt hvad dissenterlagen kan komma att bestämma. Således är ställningen sådan, att vi äro i väsentlig grad statens tjänstemän. Jag vet icke, huru det kommer att ställa sig framdeles, men kanske blifva vi då statens tjänstemän rätt och slätt och komma att kallas sockenskrifvare eller något sådant. Det är ju möjligt, ty staten bör i alla fall taga reda på sitt folk och kan icke lemna det utan tillsyn.

Men, invänder man, *de äldre* må sköta sig sjelfve; om barnen är redan stadgadt; här står icke *huru*; det står blott taladt om dem, som fyllt 18 år, och öfriga stadganden skola kvarstå. Ja, väl. Men det blir ändå icke detsamma som förut. Ty vid utträde ur statskyrkan skola väl föräldrarna få bestämma öfver sina barns uppfostran, i synnerhet i ett så grannliga ämne som religionen, och det kan väl icke tänkas, att, om någon utträder ur statskyrkan, utan att öfvergå till något visst religionssamfund, en statskyrkans prest skulle komma och säga: edra barn skola likväl uppfostras i vår kyrkas lära. Skulle icke då den faderliga myndigheten gälla mer än prestens eller kyrkans? Skulle det icke i motsatt fall kännas som olidligt tvång? Jag tror det. Då blefve tillståndet värre.

Derför, huru oväntadt det än kan låta och huru obehagligt det än må vara, måste jag yrka afslag å utskottets hemställan. Jag sade obehagligt, ty det är icke roligt att räkna till statskyrkans medlemmar dem, som äro dess fiender och på allt sätt smutskasta och häna kyrkan. Det pröfvar fördragsamhetens ande, varen säkra på det. Men det är *ett* att fördraga, *ett annat* att kasta bort. Jag vill icke kasta bort, jag vill tåla, att de skola stå kvar i samfundet, men icke kan jag vara med om att de skola stifta lag för samfundet.

Jag yrkar afslag.

Herr Hög er anförde: Den, som närmare studerat lagutskottets utlåtanden under innevarande riksdag, och med dem jemfört lagutskottets utlåtanden under 1890 års riksdag, kan komma till den åsigt, att lagutskottet i sin anda och sammansättning undergått åtskilliga förändringar. Det är alldeles, synes det mig, som om lagutskottet eller dess majoritet funnit den gamla luften något qvaf, som om den gläntat något på fönstren — försigtigt naturligtvis — och låtit den nya tidens vindar spela

Om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

in. Jag antager, att det är under en sådan vädringsprocess, som lagutskottets utlåtande n:o 15 sett dagen.

Jag tror, att lagutskottets majoritet kan lefva ganska lugnt i den vissheten, att den genom sin hemställan i utlåtandet n:o 15 icke beträddt revolutionens vägar. Lagutskottets majoritet har blott erkänt religionsfrihetens princip, hvilken är en af de röda trådar, som går genom vår tids hela utveckling, och lagutskottets majoritet har blott hemställt, att vi skola tillse, att bestämmelserna i den allmänna lagen mera än förut och såvidt möjligt är må öfverensstämma med det ännu ouppfyllda grundlagsbud, som står att läsa i 16 § regeringsformen. Att vi ännu icke kommit så långt som denna grundlagsparagraf gifver vid handen, det visar, att det svenska folket har öändligt svårt att med sig assimilera denna religionsfrihetens princip i hela dess utsträckning. Det synes åtminstone för mig vara alldeles klart, att, om man kan tala om människans allra naturligaste och heligaste rättighet, det visserligen är den rättigheten, att i de allra viktigaste frågor, nemligen de religiösa, få helt och hållet följa sin öfvertygelse samt ärligt säga och vara hvad man *är*, utan att genom officiellt tryck tvingas att vara hvad man i sjelfva verket *icke* är.

Denna rättighet är i mina ögon oafytterlig, den tillhör icke endast kristna dissenters, utan oafkortad äfven de svenska medborgare, som stå utaför rämärkena för kristendomen. Detta vill jag uttryckligen hafva sagt gent emot reservanterna, herrar Näslund och Sjöcrona, som i detta fall synas vara af en annan uppfattning. Att emellertid i vårt fädernesland den nya tidens anda i detta stycke börjar tränga igenom, visar sig deraf, att, såsom vi se i lagutskottets betänkande, under sista åren flera motioner i samma syfte som de nu föreliggande sett dagen. En motion har blifvit väckt i Första Kammaren och tre i Andra Kammaren, och två gånger har frågan varit före vid kyrkomötet, nemligen år 1883 och 1888, så vidt jag vet. Intressant och upplysande är att se, hvilket öde motionerna hafva fått röna på skilda håll. Andra Kammaren har två gånger förut bifallit dylika motioner, medan de deremot blifvit afslagna af Första Kammaren och kyrkomötet, hvilka båda institutioner, såsom herrarna veta, i någon mån lefva utanför inflytelserna af den moderna tidens kulturströmningar. Om något synes klart, är det förvisso det, att statskyrkan sjelf näppeligen kan hafva någon nytta af det prohibitivsystem, som hon ännu i sin lagstiftning tillämpar. Eller är det möjligt att tro, att det kan gagna statskyrkan, att hon med tvång håller kvar inom sina rämärken de medborgare, som icke erkänna hennes lära och ordning, som deraf känna sig revolterade i sitt inre, och som känna sina samveten kränkta af hennes prohibitiva lagar. Skola icke dessa personer ovilkorligen blifva öppna eller förstuckna fiender till statskyrkan, och kan man icke vänta, att de skola dag för dag med oafslätlig id arbeta på hennes undergång. Det är mycket lätt att förstå de kyrkans män, som vilja, att kyrkan må ega magt att skilja ifrån sig de medlemmar, hvilka icke vilja ackommodera sig med hennes ordning. Endast på det sättet kan hon i någon mån blifva hvad hon säger sig vilja vara, nemligen Kristi sanna kyrka. Jag talade för någon tid sedan med en af kyrkans högt stående män just om lag-

stiftningen i förevarande fall. Denne prelat förklarade, att, om också icke något annat skäl finnes för bibehållande af den prohibitiva lagstiftningen, vore hänsynen till barnen ett aldeles tillräckligt skäl att hindra utträde ur statskyrkan. Dertill svarar jag för det första, att icke någon som helst hänsyn kan inskränka min oafytterliga rättighet att i religiösa ting följa min egen öfvertygelse. För det andra är jag fullkomligt skeptisk med afseende på resultatet af den barnuppfostran, som ställer barnen mellan de mäktiga inflytelserna af heretiska eller rent af icke kristna föräldrar å ena sidan och inflytelserna från kyrkan och skolan å den andra med en kristendomsundervisning på basis af långkatekesen och Norbecks teologi. Jag tror, att om barnen komma under sådana dubbla inflytelser, de näppeligen kunna uppfostras till medlemmar af Kristi sanna kyrka, hvad de nu för öfrigt kunna bli.

Hvad slutligen beträffar herrar Sjöcronas och Näslunds reservation, i hvilken de, såsom man ser, gå in på utskottets hemställan, utom i hvad den gäller de personer, som stå på utomkristlig ståndpunkt, har jag svårt att förstå deras resonnement. Jag tänker mig två sätt att resonnera. Man kan resonnera på det sätt, som blifvit antydt i en af de föreliggande motionerna, eller att svenska staten skulle förlora sin karakter af kristlig, om den medgäfvde icke-kristna att efter behag utträda ur statskyrkan. Derpå svaras, att statens kristlighet icke beror af en religiös tvångslagstiftning, utan af kristligheten i de principer, hvarpå dess institutioner äro byggda. Jag är deruti fullkomligt öfverens med den ene af de ärade motionärerna. Herrar reservanter kunna för det andra möjligen resonnera så — och detta har utskottet påpekat — att de personer, som befinna sig på utomkristlig ståndpunkt, böra till sin egen nytta tvingas att stå kvar i kyrkan, på det att hon må på dem kunna utöfva sitt uppfostrande och förädlande inflytande. Jag är skeptisk äfven gent emot rättigheten af en sådan uppfattning. Jag tror icke, att personer, som känna sig revolterade i sitt inre af det tryck, statskyrkan utöfvar, skola kunna vinnas för kyrkan eller någonsin komma att erfara en uppfostrande inverkan från hennes sida, så länge de *tvingas* att dröja inom hennes gränser. Det är deremot möjligt, att, då kyrkan lemnar dem full frihet, de kunna erfara en sådan förädlande inverkan.

Slutet af mitt anförande är ett obetingadt instämmande i motionärens herr Ekmans yrkande, äfven derutinnan att jag anser, att ett utträde ur statskyrkan icke bör medföra någon som helst förlust af medborgerliga rättigheter. Men då denna fråga tål en ytterligare utredning, och hon icke kan lösas endast genom en förändring af dissenterlagen, tror jag det vara klokast att stanna vid det slut, till hvilket lagutskottet kommit.

Jag får därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: En kyrkans man talade i denna fråga, och det är honom, jag först vill bemöta och möta honom på den mark, der han stälde sig från början. Han sade, att man bör betrakta denna fråga dels från kyrkans ståndpunkt och dels från statens. Jag skall också be att få betrakta frågan just från samma synpunkter. Men då han sade, att han ville betrakta frågan från kyrklig ståndpunkt, förvånade det mig att höra den stora obekantskap med den kristna kyrkans ur-

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)

kunder, han ådagalade i sitt anförande. Först och främst påstod han, att Kristus i liknelsen om ogräset och hvetet skulle hafva sagt, att kyrkan skulle vara åkern, der allt ogräset skulle frodas; men jag hoppas, att han har aktning för den auktoritet jag anför, och han sade, att åkern vore *verlden* och icke kyrkan. Jag skulle gent emot detta hans anförande vilja påpeka Herren Jesu Kristi eget beteende, huru han var fullkomligt främmande för all tanke på förföljelser och för att på yttre sätt utöfva något tryck. Det var på *öfvertygelsens* väg han arbetade, det var på *öfvertygelsens* väg han kämpade, det var på *öfvertygelsens* väg han försökte nå människornas hjertan, och det var på *öfvertygelsens* väg, som han samlade en lärjungaskara omkring sig. Och när man försökte att på något annat sätt och med andra vapen värja hans sak, sade han: "stick ditt svärd i skidan, ty den, som tager till svärd, han skall med svärd förgås." Han försökte icke på något sätt att med köttsliga vapen befordra sin sak. Men det är visserligen köttsliga vapen att lagstifta emot religionsfriheten, och ett sådant vapen bör därför afvisas. — Jag säger detta därför, att den första ärade talaren förde oss in på detta område, hvadan jag anser äfven mig hafva rätt att begagna hans utgångspunkt. — Apostelen Paulus säger ock: "våra vapen äro icke köttsliga utan andliga." Det är med andens vapen, vi skola kämpa. Det var med dessa vapen, med andens vapen, med det fria ordets vapen, den första kristna kyrkan vann sina skönaste segrar. Det var med dessa vapen, Paulus förde kristendomens sanningar öfver till Mindre Asien, öfver till Grekland, öfver till det gamla Rom och gjorde sina eröfringar. Det var först, sedan en romersk kejsare hade fått omfamna den späda kyrkan och fått börja sköta om den, som denna kyrka började tillgripa andra vapen. Men detta var denna kyrkas svaghet, och sedan dess är kyrkans historia en historia om hennes svaghets-tillstånd, som röjer sig i hennes åtgöranden, just därför, att hon velat förlita sig på jordisk magt och myndighet och icke på andliga vapen. Jag skall be att få föra herrarne till minnes, hvad historien talar. Den omtalar, att i Spanien lefde en konung Filip II, som af nit för religionen och för en enig kyrka lät tända icke mindre än åttiotusen bål, der hundratusentals människor förbrändes. Men med hvilken verkan? Jo, ur askan växte icke lif utan död och sömn, ur hvilken Spanien icke kunnat väckas den dag, som i dag är. Men i Spanien uppväxte någonting annat. Det var revolutionen. När man söker att förqväfvä menniskoandens rätt att tänka och tala ut, hvad den tänker, så har det sådana följder.

När man vidare i Frankrike under Ludvig den fjortondes tid på allt sätt sökte värna om den katolska enheten, så att konungen till och med fick namn af "kyrkans son", så följde derpå under Ludvig den femtonde en tid af sedligt förfall, som slutade under Ludvig den sextonde med revolutionen.

På samma sätt förhåller det sig, om jag vänder blicken till sjelfva Rom. Hvar är det någonstädes, der man så arbetar för kyrkans enhet med köttsliga vapen? Men hvar är den plats, som haft att uppvisa så mycken sedlig ruttenhet?

Nej, mina herrar, man kan icke tvinga fram andligt lif och andlig enhet på den vägen.

När Upsalabiskopen, erkebiskop Nicolaus Bottniensis, på Upsala möte utropade: "nu äro vi alla en man och ha alla en herre och en Gud", så lät det visserligen storartadt. Men det var icke mycket sanning deri, ty det gnisslade redan då i fogningarne, huru mycket han än talade om enheten. Det är så, att vi förstå endels och profetera endels, och därför få vi finna oss i, att i landet finnas olika tänkande. Och en stat, som vill åberopa sig på att vara en kristen stat, måste gå till väga på kristligt sätt

Men nu säger den värde talaren: "det finnes samvetsfrihet och trosfrihet; det hafva vi alla. Det är icke någon, som kränker vårt samvete, och ingen som kränker vår tro." — Ja, det är icke någon, som kan förfoga öfver vårt samvete; det är icke heller någon, som kan förfoga öfver vår tro. Men när denna tro och detta samvete vilja ge sig uttryck i bekännelse, då möter motstånd, och när det blir fråga om att få yttrandefrihet, så följer den icke alltid med samvetsfriheten och trosfriheten. — Det är, Gud ske lof, så beskaffadt, att man får tro, hvad man vill. Det är ju så, att ingen kan komma in i mitt inre och kommendera deröfver. Ty huru man än lagstiftar, så tror jag, hvad jag vill, och det gör jag, äfven när lagen öppnar fängelsets portar. Ty öfver min tro kan ingen svensk lag, ingen borgerlig lag kommendera. I detta fall är det full frihet. Men nu är det fråga om den frihet, som som får framträda i handling, i bekännelse och organisation, och det är till *denna* frihet, som vi måste komma förr eller senare.

Jag skall be att få citera ett märkligt yttrande, som lagutskottets förra ordförande hade år 1873, han var då statsråd, när dissenterlagen diskuterades. — Han säger: "då det är fråga om att gifva religionsfrihet, bör man gifva den i fullt och rågdadt mått och icke i små portioner." Han uttalade en sanning, som jag tror, att vi i detta fall behöfva behjerta. Ty en af de dyrbaraste rättigheter, som vi hafva, som vi *måste* hafva, är religionsfrihet, icke blott trosfrihet utan verklig religionsfrihet, så att vi få öfva vår religion på ett sätt, som öfverensstämmer med vårt samvete.

Hvad nu beträffar ställningen till det borgerliga samhället, så veta vi väl att den nuvarande dissenterlagen tillstädär människan att få utgå ur den svenska statskyrkan. Men man skall uppgifva det samfund, till hvilket man vill öfvergå. Det samfundet behöfver icke existera här i Sverige. Det behöfver blott vara ett historiskt samfund som möjligen existerar i Asien, Australien eller i Amerika. Jag behöfver icke heller att öfvergå till det samfundet, utan jag har blott att uppgifva dess namn, och sedan kan jag ändra tankar, när jag går ifrån pastorsembetet.

Icke är det rätt, och icke är det godt att sätta människor i en sådan ställning, att när de vilja utträda ur den svenska kyrkan, de måste uppgifva ett samfund, hvartill de i själfva verket *icke* öfvergå. Hvad har man i praktiskt afseende vunnit på pastorsexpeditionen med att man fått uppteckna, att N. N. blifvit qvåkare — och så blir han icke qvåkare, utan han blir något annat. Det kan väl icke vara kärt för pastorsembetet att hafva sådana anteckningar, hvori ingen sanning ligger, vore det icke bättre att jag finge träda in för pastorsembetet och säga: "Jag vill gå ut ur svenska kyrkan, men jag kan icke sluta

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

mig till något bestämdt samfund, därför att jag icke funnit något samfund, med hvilket jag helt öfverensstämmer.“ Vore det icke godt och önskligt, att hvarje medborgare kunde för sin del intaga en sådan ståndpunkt?

Man har särskildt undrat, om äfven gudsförnekande rationalister och sådana, som kasta all religion öfver bord, skulle hafva en sådan rätt att utgå. Ja, hvad nytta är det, att de stå kvar och förargas och förbittras öfver, att svenska kyrkan håller dem kvar med tänder och klor, och att de omöjligen kunna komma derur? Hvarför kan man icke öppna dörren för dem? Och ligger det icke sanning i hvad lagutskottet säger: Med fog torde äfven kunna sättas i fråga, om kyrkan kan på något mera verksamt sätt öfva inflytande på dem af dess medlemmar, som i sin religiösa uppfattning stält sig utom kristendomens rämärken eller till och med afsvurit all religion, men hvilka mot sin vilja hållas kvar inom kyrkans murar och sålunda påtvingas ett visst sken af religiositet, som de i sjelfva verket måste förakta.

Jag förmodar att Andra Kammaren icke hyllar den åsigten, som uttalades vid 1883 års kyrkomöte, att om en person, uppfostrad i kristendomens välsignelser, visar sig så helt bortkommen från kristendomens grundsanningar, att han är färdig att afsvärja allt hvad kristendom heter, han då bör behandlas såsom icke varande normal.

Jag bör upplysa, att det var en biskop som yttrade detta.

Herr talman! Det är icke utaf liknöjdhet för kristendomens sanningar, det är utaf den allra lifligaste öfvertygelse om det välsignelsebringande i kristendomen och såsom varm vän till kristendomen, som jag yrkar på full religionsfrihet i den meningen, att religionsfrihet må tillkomma icke allenast andra olika tänkande kristne utan äfven sådana, som icke vilja hafva något med kristendom att skaffa. Det är genom att ställa oss på en sådan fri basis, att med ordets och öfvertygelens vapen söka vinna hjertan, det är på det sättet, säger jag, som kristendomen skall segra i det 19:de århundradet lika väl som i det första.

Herr talman, jag anhåller om bifall till lagutskottets förslag.

Herr Boëthius: Jag skall icke inlåta mig på den stora principfrågan. Jag har tvärtom fäst mig vid en liten synpunkt, i det jag uppträder för barnen och för att föra deras talan.

Jag vill till en början förklara att jag är med på motionärernas syfte. Mot deras vilja vill jag icke kvarhålla fullvuxna, som vilja utträda ur statskyrkan, och jag anser i likhet med motionärerna att det är olämpligt att, såsom nu, förleda personer att falskeligen uppgifva samfund, i hvilka de hetas skola ingå. Men hvad skall det bli af barnen till sådana personer? Mina herrar, jag tror icke blott på kristendomens magt som en hjerteangelägenhet, utan ock som ett allmänt civilisationsmedel, en magt att hålla folken inom den kristna civilisationens rämärken, och jag vill icke att vårt folk skall flyttas utanför dess gränser. Jag vill hafva en kristlig grund för samhället, men den grunden rubbas, om föräldrar, som utträda ur statskyrkan, därför att de hafva en reut hednisk uppfattning, skola kunna hindra sina barn från att erhålla någon slags undervisning om kristendomens grundsanningar,

så att sålunda medborgare här växa upp alldeles utanför de kristna idéernas krets. Jag vill alltså gå med på utskottets förslag, men blott på det vilkoret, att barn till sådana föräldrar på något sätt bibringas undervisning i den kristna religionens grundsanningar. Det behöfver icke ske i statskyrkan. Det kan ske i en dissenterkyrka eller dissenterskola, blott det sker på något sätt; och jag anser att utskottet bort påpeka nödvändigheten af garantier härför.

I detta syfte ber jag, herr talman, att få yrka återremiss.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få yrka afslag på föreliggande motion, som enligt min åsigt leder till upplösning i både andligt och verdsligt afseende, om den bifalles. Å ena sidan utsänder man missionärer till hednalanden, under det man sedan å den andra vill befördra öfvergång till ny hedendom och religionslöshet i hemlandet.

Jag yrkar afslag på såväl motionerna som utskottets hemställan om skrivelseförslag.

Herr Janson i Carlshed: Den ifrågavarande motionen hoppas jag icke skall komma att bifallas utaf denna kammare. Ty jag tror att under densamma ligger en fara för den rena evangeliskt-lutherska kyrkan. Lyckas man att söndertaga den ena stenen efter den andra från kyrkobyggnaden, tror jag att densamma så småningom kommer att falla. För min del kan jag icke vara med derom, ty jag vill icke lösgöra mig från den tro och det löfte, jag en gång afgifvit, och hoppas, som sagdt, att denna kammare icke skall vara med om en så omstörtande reform, som nu här är ifrågasatt.

Herr Redelius: Hvad beträffar en talares på stockholmsbänken yttrande derom, att jag ej skulle hafva citerat skriftens ord: "åkern är verlden", så anförde jag visserligen icke detta bibelspråk men använde denna bild, det medgifves, och trodde, såsom han väl också tror, menar jag, att hvad som gäller verlden gäller också Sveriges rike, ty vårt land är väl också en del af verlden. Men liknelsen handlar om det, som växer på åkern, men icke sjelfva åkern. Jag antager därför att den åsyftade liknelsen kan användas såväl på kyrkan som det borgerliga samhället.

Hvad åter angår de öfriga yttrandena mot mig, anser jag dem icke behöfva besvaras med annat än apostelns ord: "varer all mensklig ordning underdånige!"

Herr Jansson i Krakerud: Jag tror, att man söker göra denna fråga mycket större än den i sjelfva verket är.

En af de föregående talarne trodde, att den af utskottet föreslagna reformen skulle vara så förskräckligt omstörtande, och en annan började redan tänka på dess inflytande på barnens uppfostran och ansåg, att det därför skulle vara ett misstag att bifalla förslaget. Jag ber med anledning häraf få fästa uppmärksamheten på hvad här egentligen är fråga om. Här är endast fråga om att få tala sanning, då någon begär utträde ur

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

statskyrkan. Om en person begär sådant utträde, måste han enligt 1873 års kongl. förordning rörande främmande trosbekännare uppgifva, till hvilket trossamfund han ämnar gå, men han behöfver icke nu såsom förr, då vi ännu hade 1860 års kongl. förordning rörande denna fråga gällande, bevisa att han också verkligen skall öfvergå till det uppgifna samfundet. Numera behöfver han endast säga, att han ämnar eller tänker öfvergå till det eller det främmande trossamfundet och presten, till hvilken han vändt sig, utskrifver utan vidare attesten åt honom. Under sådana omständigheter hemställer jag till herrarne och särskildt till dem, som yttrat sig i så bjerta färger mot det föreliggande förslaget: hvad har väl under sådana förhållanden svenska statskyrkan för nytta deraf, att en person för att vinna utträde ur statskyrkan måste uppgifva ett bestämdt annat kristligt samfund, dit han vill ingå? Han kan väl lika gerna helt enkelt få anhålla om utträde ur statskyrkan utan att göra vidare tillägg. Vore väl ett sådant medgifvande till skada för våra barns uppfostran? När han nu icke behöfver styrka att han vunnit inträde i något visst främmande samfund, innan han kan få utträde ur statskyrkan, så kan han ju, då han begär detta, säga att han vill ingå i det eller det samfundet, utan att han sedermera ingår deri. Han kan till och med i vissa fall för att få utträda blifva tvungen att ljuga. Kan han under dylika omständigheter icke lika gerna få tala sanning? Och hvilket förädlade och gagnarikt inflytande på barnen och deras uppfostran kan väl anses härflyta från ett så beskaffadt tillstånd, som i detta hänseende nu är vållande, då en fader eller moder, som vill träda ut ur den svenska kyrkans gemenskap, kan rent af tvingas att tala osanning för att vinna sitt syftemål? Hade man en författning, som lade hinder i vägen för utträde derigenom, att den, som sökte detta, icke kunnat styrka, att han ingått i det af honom uppgifva främmande trossamfundet, då vore det en annan sak. Men här föreligger endast en begäran om rättvisa och billighet, hvilken utan tvifvel skall tillfredsställa rättskänslan hos dem, som äro såväl inom som utom svenska statskyrkan. Jag kan således icke finna ringaste skäl att yrka afslag å förslaget, utan tvärtom, hvarför jag också yrkar bifall till detsamma.

Herr Wester: Såsom mig synes, har denna fråga fått alltför stora dimensioner. Den är i sjelfva verket mycket enkel. I 3 § af förordningen angående främmande trosbekännare stadgas, att den, som vill utträda ur svenska kyrkan, skall gifva sin afsigt till kända för kyrkoherden i den församling han tillhör, och *derevid uppgifva det trossamfund, hvartill han vill öfvergå.* Här har nu väckts motioner att denna senare bestämmelse skulle tagas bort. Det är sålunda endast fråga om, huruvida den, som vill gå ut ur statskyrkan, skall behöfva uppge det samfund, hvartill han vill öfvergå, eller icke. Han behöfver, såsom förut här blifvit nämndt, redan nu icke styrka sin uppgift; han kan uppge hvilket samfund som helst, och pastor kan icke vägra honom utträde. Det är sålunda icke fråga om, huruvida kyrkan skall tvingas att behålla en person eller om han skall ha rättighet att träda ut. Lagutskottet har föreslagit borttagande af ifrågavarande bestämmelse, emedan utskottet ansett det icke vara rätt och lämpligt att hafva en lag, som kan

förleda menniskor att uppge någonting som till äfventyrs icke är sant. Det är förut sagdt, att de icke äro skyldiga att öfvergå till det samfund, som de uppgifvit, och äfven om en person verkligen har för afsigt att öfvergå till det uppgifna samfundet, så kan han ju ändra tanke.

Denna lagförändring har föreslagits redan 1877 af en utaf kyrkans förnämste män, numera aflidne ordensbiskopen Grafström. Den föll då. Den återkom vid 1883 års kyrkomöte och tillstyrktes då af dess särskilda utskott, hvori suto två biskopar, om jag minnes rätt. Den föll emellertid vid kyrkomötet. Sedermera har motionen upptagits vid riksdagarne 1885 och 1886. Den har båda gångerna godkänts af Andra Kammaren, men fallit i den första. Sådan är frågan i dess helhet.

En representant på upsalabänken talade om den fara för barnens uppfostran, som skulle uppstå genom denna lagförändring. Han förde barnens talan äfven i fråga om tullarne, så att det måtte vara hans specialitet. Jag får emellertid erinra om, att denna sak icke det ringaste inverkar på frågan om barnuppfostran, ty angående den stadgas tydligt och klart i dissenterlagens 7 §, och uti detta lagrum är någon ändring icke ifrågasatt. Ett bifall till det nu föreliggande förslaget kan således icke verka rubbning i hvad som gäller i afseende å främmande trosbekännares barn och deras uppfostran.

Herr Ekman: Herr talman! Jag skall blott be att få bemöta en anmärkning, som jag tror är temligen allmän, och som har sin grund i den föreställningen, att, om man skulle få igenom detta lagförslag, så skulle man just derigenom söndra statskyrkan. Nej, mine herrar, statskyrkan är faktiskt söndrad redan förut och kommer att bli det mer och mer. Det torde väl icke vara herrarne obekant, huru många fria religionssamfund som redan faktiskt hafva lösslitit sig från statskyrkan och med densamma ingenting hafva att skaffa, annat än möjligen då man finner sig hos pastor för att taga ut ett åldersbetyg för pass till utlandet eller i något dylikt ärende. Jag tillhör sjelf en organisation, som sluter inom sig 100,000 af Sveriges fullmyndige män och qvinnor. Baptisterna räkna 30—40,000 medlemmar, af hvilka, mig veterligen, blott en enda liten församling, Wåmhus församling, lagligen utträdt ur statskyrkan. Metodisterna hafva mer än 20,000 medlemmar, af hvilka visserligen största delen utträdt, men en del ännu kvarstår. Att det nuvarande tillståndet emellertid icke hindrar till och med icke kristna, såsom rationalister, utilister och dylikt, att samlas och predika sina läror, torde vara alldeles uppenbart. Här annonseras hvar vecka föredrag på en viss plats, der man har sådant för sig, och opinionen är så stark emot alla polisingrepp, att man numera icke vågar upplösa sådana sammankomster. Det är nog af, att vi kommit derhän, att vi, tum för tum, tillkämpat oss denna frihet. Nu hafva vi blott en ödmjuk och värdsam anhållan, att Sveriges Riksdag och Konungen måtte erkänna hvad som faktiskt redan förefinnes. Någon återgång är, det kan jag säga, mina herrar, alldeles otänkbar, ty förr skall Sverige få mura upp lika många fångelser till som det redan har, än vi skola förmås att taga ett enda steg tillbaka. Derfor kan staten icke göra

*Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)*

Om ändring
i gällande
bestämmelser
i fråga om
rätt att
utträda ur
svenska
statskyrkan.
(Forts.)

någoting bättre än att med en lag sanktionera och reglera hvad som redan faktiskt finnes.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Folke Andersson: Herr talman, mina herrar! Då jag begärde ordet, visste jag icke, att någon af lagutskottets medlemmar förekommit mig, och då nu herr Wester har försvarat lagutskottets betänkande, kunde jag gerna afstå från ordet, men jag skall ändå bedja att få tillägga något. Det var en föregående talare, som påstod sig hafva en mycket stor aktning och vördnad för en hög auktoritet, hvilken sagt, att ogräset och hvetet måste växa tillsammans. Ja, jag vill också vörda denna auktoritet, men jag vill fråga talaren: kan denna vördnad taga sig uttryck deri, att man i församlingen med tvång qvarhåller en medlem, som småder och föraktar allt hvad heligt är och icke tror på Kristi lära, då ju bibeln sjelf påbjuder att utesluta en person, som ej genom förmaningar låter rätta sig? Eller kan det väl vara någon nytta för kyrkan sjelf att hafva sådana medlemmar inom sin krets, eller för en person att nödgas stå der mot sin vilja? Jag tror det ej. Det finnes enligt nu gällande författning ett sätt att komma ut ur statskyrkan, nemligen att begära utträde till något kristet trossamfund. Men såsom erfarenheten visat, har detta stadgande gifvit anledning till stort skrymteri och är redan derigenom förkastligt. På de skäl, jag här tillåtit mig anföra, och då jag för öfrigt ej kan finna, att det ifrågavarande förslaget innebär någon fara vare sig för stat eller kyrka, tror jag att lagutskottet haft goda skäl för det slut, hvartill det kommit, och jag skall därför bedja att få yrka bifall till detsamma.

Herr Näslund: Jag vet mer än väl, att ett försvar för min och herr Sjöcronas reservation icke skulle hafva det ringaste inflytande på kammarens beslut i denna fråga. Men jag ber ändock att få tillkännagifva, att kammarens föregående beslut i enahanda fråga icke på mig haft det ringaste inflytande på min religiösa uppfattning i denna sak. Och på grund af denna min uppfattning har jag icke ansett mig kunna biträda det slut, hvartill utskottet i sin hemställan nu kommit.

Herr Thermænius: Jag skall inskränka mig till att instämma i herr Folke Anderssons yttrande.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan, *dels* på afslag å såväl nämnda hemställan som de i ämnet väckta motionerna och *dels* slutligen på återremiss; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i dess utlåtande n:o 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit såväl utskottets nämnda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen visade 105 ja mot 13 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i dagens sammanträde fattade beslut.

§ 13.

För motions afgifvande hade sig anmält herr *A. Hedin*, hvilken nu aflemnade en motion, med förslag till lag om försäkring för olycksfall i arbetet.

Denna motion som erhöll ordningsnummern 176, begärdes på bordet och bordlades.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,30 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.